

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

**УЛОГА ПОСЕБНИХ ДОКАЗНИХ РАДЊИ У
СУЗБИЈАЊУ КОРУПТИВНИХ КРИВИЧНИХ
ДЕЛА**

(мастер рад)

Ментор

Проф. др Саша Кнежевић

Студент

Милош Илић

Број индекса: М 034/18-О

Ниш, 2021. године

Садржај

I УВОД	1
1.1. Појам корупције.....	4
II КРИВИЧНОПРАВНИ ОКВИР СУЗБИЈАЊА КОРУПЦИЈЕ	8
2.1. Међународни антикорупциони кривичноправни стандарди	8
2.1.1. <i>Конвенција Уједињених нација против корупције</i>	11
2.2. Кривичноправни оквир у сузбијању корупције у Републици Србији	16
2.2.1. <i>Дефинисање кривичних дела корупције</i>	20
III ОРГАНИЗАЦИЈА ДРЖАВНИХ ОРГАНА У СУЗБИЈАЊУ КОРУПЦИЈЕ	22
3.1. Тужилаштво	23
3.2. Полиција	25
3.3. Облици сарадње између јавног тужилаштва и полиције	26
IV ПОСЕБНЕ ДОКАЗНЕ РАДЊЕ	31
4.1. Појам и значај посебних доказних радњи	31
4.2. Посебне доказне радње у међународном праву	32
4.2.1. <i>Посебне доказне радње у документима Уједињених нација</i>	33
4.2.2. <i>Посебне доказне радње у европским документима</i>	34
4.3. Посебне доказне радње у законодавству Републике Србије	34
4.3.1. <i>Регулација посебних доказних радњи</i>	34
4.3.2. <i>Основне одредбе за одређивање посебних доказних радњи</i>	35
4.4. Поједине посебне доказне радње	34
4.4.1. <i>Тајни надзор комуникације</i>	39
4.4.2. <i>Тајно праћење и снимање</i>	42
4.4.3. <i>Симуловани послови</i>	44
4.4.4. <i>Рачунарско претраживање података</i>	46
4.4.5. <i>Контролисана испорука</i>	48
4.4.6. <i>Прикривени иследник</i>	49
V СУДСКА ПРАКСА	54
5.1. Пракса судова у Србији	54
5.2. Пракса ЕСЈП.....	64
ЗАКЉУЧАК.....	70

ЛИТЕРАТУРА.....	72
САЖЕТАК И КЉУЧНЕ РЕЧИ	80
SUMMARY AND KEY WORDS.....	81
БИОГРАФИЈА АУТОРА.....	82

I УВОД

Узимајући у обзир да *корупција* представља претњу политичкој, економској и друштвеној сфери, као и стабилности и безбедности државе,¹ несумњиво произилази да је она сложен феномен који је заступљен у скоро сваком друштву и перципира се као изузетно негативна појава, с обзиром на то да доводи до осиромашења друштва и губитка поверења грађана у демократске институције.² Корупција као таква, представља озбиљну претњу правној и демократској држави, подједнако претећи неразвијеним, земљама у развоју, онима у транзицији и најразвијеним државама света.³ Имајући у обзир да је Србија земља у транзицији, дошло је и до појаве нових и повећања класичних облика криминала. У таквој ситуацији Србија је постала погодно тло за појаву сложених и специфичних облика организованог криминала као феномена савременог доба (корупција, прање новца, финансијски криминал, и др.). Обим и форме испољавања организованог криминала, где посебно место заузима и корупција, као и повезаност организованог криминала са носиоцима економске и политичке моћи знатно отежавају његово препознавање, откривање и доказивање, чинећи опасност од овог криминала многоструко већом од опасности коју изазивају и најтежа кривична дела.⁴

За извршење дела организованог криминала, где спадају и нека најтежа кривична дела, као што су: тероризам, отмица, тешка убиства, кривична дела корупције итд. користе се најсавременија техничка достигнућа (нарочито треба имати у виду област комуникације), сходно томе савремене државе принуђене су да успостављају нове процесне видове проналажења и осигуравања доказа, чак и по цену да задиру у основна права и слобода грађана.⁵

---

¹ М. Матић-Бошковић, *Посебне доказне радње као инструмент против корупције*, Институт за упоредно право, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2019, стр. 215.

² Т. Кесић, П. Петковић и М. Жарковић, *Анализа примене нових законских решења у сузбијању корупције у Републици Србији*, БЕЗБЕДНОСТ, Београд, 1/2020. стр. 6.

³ В. Б. Божић, Ж. Никач, *Корупција и њено сузбијање у транзиционим друштвима: пример Хрватске и Србије*, Социолошки преглед, Београд, 2018. стр. 802.

⁴ В. Ђурђић, *Кривично процесно право, Посебни део*, Ниш, 2006. стр. 242. наведено према: М. Матић-Бошковић, *Посебне доказне радње као инструмент против корупције*, *op.cit.* стр. 216,

⁵ С. Бејатовић, М. Шкулић, В. Ђурђић, Г. Илић, Д. Чворовић, Д. Милојевић, Д. Ђорђевић, Ј. Киурски, М. Матић, Ј. Тинтор, Д. Суботић, Л. Комлен Николић, Р. Лазић, С. Ненадић, В. Трнинић, М. Плазинић, *Приручник за примену законика о кривичном поступку*, ОЕБС, Мисија у Србији, Београд 2013, стр. 123.

Те процесне форме јесу *посебне доказне радње*⁶, како су у нашем позитивном кривичноправном законодавству одређене. У литератури се могу срести под различитим називима, као што су: тајне операције, специјални истражни методи, специјалне истражне технике, посебне мере и слично. Међутим, како год одређене биле у литератури и под било којим називом то су операције које се спроводе тајно од стране државних органа, дакле једноставно и прецизно речено то су тајне операције. Спроводе се уз помоћ одговарајућих техничких и других средстава погодних за прикупљање и утемељивање сазнања, док лица према којима бивају усмерене такве тајне операције о томе немају дојама, односно без њиховог знања се спроводе.

Посебне доказне радње, примењују се у борби против организованог криминала, тероризма, али и корупције, међутим, главна њихова карактеристика је управо ограниченост приликом примене истих, што даље води ка томе да никада не долази у обзир њихова широка примена. Нестручним и несавесним коришћењем посебних доказних радњи не само да се доводи у питање њихов посебан и специфичан карактер, прецизније речено изузетан, већ је њихова примена неефикасна, чиме се доводи до неоправданог ограничавања права и слобода лица према којима бивају усмерене. Принцип рационалне и целисходне употребе посебних доказних радњи од изузетног је значаја како би посебне доказне радње имале своју оправданост приликом коришћења. Неспорно јесте да посебне доказне радње представљају „моћно оружје“ у сузбијању организованог криминала, али неспорно је и то да уколико се претерано користе, односно, ако се не поштују основна начела која их карактеришу могу да буду изразито штетне по стабилност правног система, али исто тако и штетне у односу на државу као заједницу у којој би људи требало да имају поверења и ослањају се на праведност и стручност њених институција. Држава би зато морала да спречи претерано ширење употребе посебних доказних радњи у пракси, јер се не сме заборавити увек актуелно питање – „ко ће нас чувати од чувара?“⁷

Осим тога, државе које ратификују Европску Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, преузимају обавезу поштовања основних правила ове Конвенције.⁸

---

⁶ Регулисане су Закоником о кривичном поступку.

⁷ М. Шкулић, Улога посебних доказних радњи у сузбијању организованог криминалитета, објављено у: Примена међународног кривичног права – организовани криминал, Тара, 2007. стр. 47-48.

⁸ Ову Конвенцију Република Србија је ратификовала 2003. године усвајањем Закона о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, измењене у складу са Протоколом број 11, Протокола уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, Протокола број 4 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода којим се обезбеђују извесна права и слободе који нису укључени у Конвенцију и Први Протокол уз њу, Протокола број 6 уз Конвенцију за заштиту

У вези с тим, чланом 8 ставом 1 Конвенције се гарантује поштовање приватног и породичног живота, дома и преписке, а према ставу 2 овог члана (8) се наводи да се јавне власти неће мешати у вршење овог права, односно у права гарантованим овим чланом, осим у ситуацијама када је такво мешање у складу са законом, када има легитимни циљ и када је оно неопходно демократском друштву у интересу националне безбедности, јавне безбедности или економске добробити земље, ради спречавања нереда или криминала, заштите здравља или морала, или ради заштите права и слобода грађана.⁹

Имајући у виду наведено, аутор ће пажњу посветити кривичноправном сузбијању корупције у Републици Србији применом не уобичајних доказних радњи предвиђених у кривичнопроцесним нормама, већ применом посебних доказних радњи. На тај начин што ће настојати да кроз мастер рад изложи стање домаћег кривичног законодавства, осврћући се на међународне изворе, организацију и надлежност државних органа у сузбијању корупције, уз анализирање домаће и европске судске праксе на овом пољу.

Рад је заснован на теоријском истраживању. Структурално посматрано, рад ће се састојати из шест целина, заједно са уводним и закључним разматрањима. У уводном делу поред општег разматрања предочава се појам корупције навођењем више извора дефиниција корупције, које доприносе одређивању појма корупције. У другом делу приказује се кривичноправни оквир сузбијања корупције, приказивањем међународних антикорупционих кривичноправних стандарда, уз посебно елаборирање Конвенције Уједињених нација против корупције, настављајући са кривичноправним оквирима у сузбијању корупције у Републици Србији, где ће се као посебан поднаслов издвојити дефинисање кривичних дела корупције. У трећем делу предочиће се организација државних органа у сузбијању корупције, тј. јавног тужилаштва и полиције, са посебним освртом на нове облике сарадње који су легислативно предвиђени. Четврти део се предвиђа за посебне доказне радње, где се указује на појам и значај посебних доказних радњи, њихово шире сагледавање у односу на тему рада у међународном праву и националном законодавству, са освртом на основне одредбе које се морају испунити да би докази прикупљени на овај начин имали правну снагу. Такође, извршиће се

људских права и основних слобода о укидању смртне казне, Протокола број 7 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, Протокола број 12 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода и Протокола број 13 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода о укидању смртне казне у свим околностима: Службени лист СЦГ - Међународни уговори. Број 9/2003-16.
⁹ INTERIGHTS приручник за правнике – право на поштовање приватног и породичног живота према Европској Конвенцији о људским правима (члан 8).

представљање појединачних посебних радњи. У петом поглављу овог рада предочиће се и анализирати неки од случајева судске праксе пред домаћим судовима и ЕСЉП¹⁰. У закључном делу покушаће се да се изведе закључак о корупцији као штетној појави, са освртом на то да ли су посебне доказне радње, по својим особинама, адекватно доказно средство за сузбијање корупције, али све то уколико би се оне примењивале на законом предвиђен начин.

Овако постављена структура мастер рада треба да допринесе остварењу његовог циља, а то је, да се посредством постојеће научне и стручне литературе, тумачењем законске регулативе и друге стручне документације, утврди које су то посебне истражне технике које се користе за борбу против коруптивних кривичних дела, да се укаже на значај, делотворност и ефикасност ових доказних техника у односу на уобичајне доказне радње предвиђене кривичнопроцесним нормама. Такође, да се укаже на организацију и међусобну колаборацију државних органа у борби против корупције, засновану на важећим законским решењима.

1.1. Појам корупције

Само одређење појма корупције начелно није лако, јер се корупција може посматрати са различитих аспеката, као што су: психолошки, логички, социолошки, криминолошки, те и правни.¹¹ Сам појам „корупција“ потиче од латинске речи (*corruption*), а означава: поквареност, распадање, подмићивање, потплаћивање, кривотворење...¹²

Класично схватање корупције по Монтескјеу, Аристотелу и Макијавелију има за основну претпоставку да је корупција израз кварења моралних вредности друштва и да она као таква представља патолошку и системску појаву, у којој владајућа политичка класа своје личне интересе ставља изнад интереса политичке заједнице. Овакво схватање корупције се донекле подудара са схватањем корупције данас. Трагајући за појмом корупције данас, намеће се чињеница да ни у теорији ни у позитивном законодавству (домаћем или страном) не постоји јединствена дефиниција корупције из

---

¹⁰ *Европски суд за људска права* (енглески назив: European Court of Human Rights, француски назив: Cour européenne des Droits de l'Homme) је судска институција Савета Европе, основана 1959. године, са седиштем у Стразбуру у Француској, за заштиту права и слобода гарантованих Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода и 1950. године.

¹¹ С. Константиновић Велић, В. Николић Ристановић и М. Костић, *Криминологија*, Ниш 2012. стр. 176.

¹² Мала енциклопедија, „Просвета“, Београд, 1986.стр. 363.

разлога што се појам корупције мења и прилагођава различитом друштвено - политичком контексту. Међутим, уопштено гледајући имамо да се корупција карактерише као злоупотреба моћи, коју има одређена функција, радно место, или положај у друштвено - привредној хијерархији, а све то ради незаконитог стицања материјалног богатства, статуса, односно злоупотреба јавне службе - положаја ради стицања приватних (личних) користи.¹³

Осврћући се на кривичноправни аспект феномена корупције¹⁴ долази се до сазнања да њен појам није могуће јединствено дефинисати. Имамо сазнања да најзначајнији међународноправни акти (универзалног и регионалног карактера) који се, између осталог, баве проблемом корупције настоје да дефинишу појам корупције. Следствено томе, овде се као таква издваја Конвенција УН против транснационалног организованог криминала из децембра 2000. године која одређује појам и елементе корупције, тако што у члану 8 корупцију дефинише као форму испољавања или облик кривичног дела у оквиру организованог транснационалног криминала.¹⁵ Дакле, према овој дефиницији корупција је кривично дело које је учињено са намером (прецизније речено са умишљајем) ради:

„- посредног или непосредног обећања, понуђивања или давања државном службенику непримерене користи, које могу бити намењене њему лично или неком другом лицу, да би он као лице на функцији, дакле као лице са одређеним утицајем у друштву, деловао или се уздржао од деловања у обављању својих службених дужности (давање мита) и

- посредног или непосредног тражења или прихватања од стране државног службеника непримерене користи која је дата њему лично или другом лицу, како би он као лице на функцији, дакле као утицајно лице у друштву, деловао или се уздржао од деловања у обављању својих службених дужности (примање мита).“¹⁶

Кривичноправна конвенција о корупцији¹⁷, коју је усвојио Савет Европе 1999. године, између осталог бави се разлагањем на активно и пасивно подмићивање домаћих

---

¹³ С. Ђукић, *Узроци, појавни облици и економске последице корупције у Србији*, докторска дисертација, Сремска Каменица, 2015.стр. 31.

¹⁴ Више о томе у: З. Стојановић, О. Милорадовић, М. Радисављевић, А. Трешњев, *Приручнику за сузбијање привредног криминала и корупције*, Министарство правде САД, Канцеларија за међународну помоћ, усавршавање и професионалну обуку у правосуђу и Мијсија ОЕБС-а у Србији, Београд, 2017. стр. 14.

¹⁵ Д. Деренчиновић, *Коментар Конвенције УН против корупције*. Загреб, 2005.стр. 187.

¹⁶ Видети: члан 12. Конвенција УН против транснационалног организованог криминала.

¹⁷ Сл. лист СРЈ- Међународни уговори, број 2/2002 и 18/2005.

државних службеника, где у члану 2 прописује активно подмићивање домаћих државних службеника „као дело које је учињено намерно у виду обећања, нуђења или давања од стране било ког лица“. Док у члану 3 прописује пасивно подмићивање домаћих државних службеника „као дело које је учињено намерно у виду захтевања или прихватања од стране било ког државног службеника“. Такође, у члану 12 ове конвенције прописана је трговина утицајем, „као дело које је учињено намерно у виду обећања, давања или нуђења, сваке незаслужене користи било коме ко тврди или потврди да може да изврши нерегуларан утицај на доношење одлуке над било којим лицем“. Према овој конвенцији у та лица се убрајају: домаћи или страни државни службеници, чланови домаћих или страних јавних скупштина, лица у приватном сектору, службеници међународних организација, чланови међународних парламентарних скупштина и судије и службеници међународних судова, а све то без обзира да ли је незаслужена корист намењена том лицу или неком другом.

Мултидисциплинарна група за корупцију (Multi-disciplinary Group on Corruption - GMS), основана при Савету Европе, такође је приступила дефинисању појма корупције, па њена дефиниција појма корупције гласи овако: „Корупција је подмићивање или неки други облик понашања лица којима је поверена односно дата одговорност у јавном или приватном сектору, којима се крше обавезе које произилазе из његовог положаја јавног службеника, лица запослена у приватном сектору или лица на положају сличном томе, са циљем односно намером да се добије незаконита корист било које врсте за себе или друге“.¹⁸

Сагледавајући појмовно одређење корупције у оквирима иностране правне литературе намеће се закључак да је она и ту различито одређена. Тако имамо да једни аутори корупцију сматрају тржишним феноменом, односно посебном недозвољеном трансакцијом, док други корупцију повезују са чином подмићивања чиме се прикрива злоупотреба власти која се темељи на стицању персоналне користи која не мора бити увек исказана у новцу. Дакле, корупција се перципира као понашање које одступа од прописаних обавеза јавне улоге, ради приватних, статусних или новчаних добити повезано са кршењем норми (како правних или друштвених тако и моралних) ради

---

¹⁸ Фатић, А.: Политичка корупција, Ревизија за безбедност, Центар за безбедносне студије, Београд, 2008. године, 12, стр. 29. наведено према С. Ђукић, *Узроци, појавни облици и економске последице корупције у Србији*, *op.cit.* стр. 36.

вршења личних утицаја што у себе укључује: подмићивање, непотизам или злоупотребу службеног положаја.¹⁹

У нашем правном систему дефиницију корупције проналазимо у доскораважећем Закону о Агенцији за борбу против корупције²⁰, који под овим појмом подразумева „однос који се заснива злоупотребом службеног, односно друштвеног положаја или утицаја, у јавном или приватном сектору, у циљу стицања личне користи или користи за другог“ (чл. 2). Дефиницију корупције предвиђену Законом о Агенцији за борбу против корупције користи и Национална стратегија за борбу против корупције у Републици Србији за период од 2013. до 2018. године.²¹ Нешто редукованије, потпуније и ближе одређење корупције налазимо у сада важећем Закону о спречавању корупције²², којим је прописано да се под корупцијом може сматрати „однос који настаје коришћењем службеног или друштвеног положаја или утицаја ради стицања користи за себе или другог“ (чл. 2, т. 1).

Наилазимо да на идентичан начин појам корупције одређују и домаћи аутори. Тако је према Младену Јелачићу корупција друштвено негативна појава, која је настала са самим настанком људског друштва и формирањем правних држава, затим се развијала и тако добијала своје појавне облике, и све то у зависности од тренутно датих социјалних, економских, политичких, па и историјских, али и других услова, производећи тако штетне последице друштву својом неморалном, асоцијалном и противправном суштином. Такође, према Јелачићу корупција представља најтежи облик привредног криминалитета, а издвајају је: прикривеност, променљивост, мноштво појавних облика, широка распрострањеност и интернационализација, тешко доказивање у кривичнопроцесном смислу, користољубивост, перфидност (лукавство) учинилаца, специфичан објекат који угрожава корупција, као што су законито функционисање државних и привредних институција и служби.²³

---

¹⁹ Д. Јовашевић, *Корупција у правној теорији и пракси*, Теме, Ниш, 2008. вол. 32, бр.4, стр. 860.

²⁰ Сл. гласник РС.Бр. 97/08, 53/10, 66/ 11 – одлука УС, 112/13 – аутентично тумачење и 8/15 – одлука УС.

²¹ Сл. гласник РС.Бр. 57/13.

²² Сл. гласник РС.Бр. 35/19.

²³ М. Јелачић, *Друштвено правни аспекти корупције*, Београд, 1996.стр. 42.

II КРИВИЧНОПРАВНИ ОКВИР СУЗБИЈАЊА КОРУПЦИЈЕ

2.1. Међународни антикорупциони кривичноправни стандарди

Бројни су међународноправни акти који забрањују корупцију, односно предвиђају мере, средства, поступке и органе за њено сузбијање и спречавање.²⁴ Посебан значај за кривичноправну реакцију²⁵, када су у питању међународне организације има Конвенција Уједињених нација против корупције²⁶ (о којој ће у наставку рада бити више речи). Што се тиче регионалних организација, посебан значај за супротстављање корупцији имају: Кривичноправна конвенција о корупцији Савета Европе и Додатни протокол уз Кривичноправну конвенцију о корупцији²⁷.

У приручнику за сузбијање привредног криминала и корупције аутори наводе да је један од најзначајнијих међународних докумената у области супротстављања корупцији *Кривичноправна конвенција Савета Европе о корупцији*. Министри правде европских земаља су на својој XIX конференцији одржаној у Ла Валети (Малта) 1994. године, закључили да је корупција озбиљна претња за демократију али и државу као гаранта поштовања људских права и уређености. Они су пошли од тога да борба против корупције треба да подразумева мултидисциплинаран приступ и да је неопходно да се усвоје одговарајући законски прописи што је пре могуће. Такође, изразили су уверење да делотворна борба против корупције захтева прекограничну сарадњу између држава, као и између држава и међународних институција. Због свега напред наведеног, министри правде су предложили Комитету министара да се образује Мултидисциплинарна група за корупцију, што је и учињено у септембру 1994. године. Задатак ове групе био је да припреми једну или више међународних конвенција за сузбијање корупције.²⁸

Споменути Комитет министара Савета Европе је 6. новембра 1997. године Резолуцијом (97) 24 усвојио 20 водећих принципа за борбу против корупције, који представљају правно необавезујуће (*soft law*) смернице креаторима националних

---

²⁴ Ј. Крегар, *Појава корупције*, Хрватски летопис за казнено право и праксу, Загреб, 1/1997, стр. 23-27 наведено према: Д. Јовашевић, *Корупција у правној теорији и пракси*, ор.сit. стр. 851.

²⁵ З. Стојановић, О. Милорадовић, М. Радисављевић, А. Трешњев, *Приручнику за сузбијање привредног криминала и корупције*, ор.сit. стр. 12.

²⁶ Сл. лист СЦГ- Међународни уговори, број 12/2005.

²⁷ Сл. гласник РС, Међународни уговори. Бр. 102/08.

²⁸ З. Стојановић, О. Милорадовић, М. Радисављевић, А. Трешњев, *Приручнику за сузбијање привредног криминала и корупције*, ор.сit. стр. 12.

антикорупцијских јавних политика у сегменту превентивног деловања на појаву корупције.²⁹ Дакле, државе чланице могу али и не морају да у своја национална законодавства имплементирају усвојене принципе за борбу против корупције. Препоруке Савета Европе више можемо схватити као подизање јавне свести о штетности корупције, независности треће гране власти, као и ограничења имунитета јавних делатника (службеника и функционера). Препоруке Савета Европе односе се и на успостављање тела и едукацију особа одговорних за борбу против корупције, ефикасну јавну управу и усвајање кодекса понашања државних службеника³⁰, сматрајући да ће се усвајањем ових препорука борба против корупције подићи на виши ниво, и то утичући директно на „оне“ који се налазе у првом реду у борби против корупције. Такође, од стране Комитета министара Савета Европе усвојена је и Резолуција (98) бр. 7 којом се предвиђа формирање Групе држава за борбу против корупције (Group of States Against Corruption). Маја 1999. године Савет Европе је усвојио Резолуцију (99) 5 о оснивању GRECO. Циљ GRECO-а се састоји у побољшању напора које државе чланице улажу на легислативном и сваком другом плану у борби против корупције, пре свега на тај начин што ће се надгледати и оцењивати ефекти њихове борбе против корупције.³¹

После ових наведених и других активности Савет Европе је 27. јануара 1999. године у Стразбуру (Француска) донео Кривичноправну конвенцију о корупцији. Државе чланице Савета Европе и друге државе потписнице између осталог у преамбули Конвенције наводе да је потребно створити заједничку криминолошку политику у циљу заштите друштва од корупције, укључујући усвајање одговарајућих законодавних и превентивних мера. Односно, у оквиру својих норми инкриминише следеће радње, при том, указујући националним законодавствима која би кривична дела требало уврстити у своје законодавство. Тако имамо да члан 2³² предвиђа: активно подмићивање домаћих државних службеника – дело које је учињено намерно у виду обећања, нуђења или давања од стране било ког лица, директно или индиректно, незаслужене користи било ком државном службенику за њега или друго лице како би извршило или би се

---

²⁹ Л. Ђорђевић, Т. Перић Дилигенски, *Анализа компатибилности анти-корупцијског законодавства са правним тековинама ЕУ и међународним стандардима*, Превенција и борба против корупције, јун 2018, стр. 9.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ Више о томе: Ј. Ћирић, М. Рељановић, Н. Ненадић, М. Јовановић, Д. Добрашиновић, Д. Пејовић, *КОРУПЦИЈА: проблем и превазилажење проблема*, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, Београд, 2010. стр. 80-89.

³² Чланови ће бити наведени према Закону о потврђивању Кривичноправне конвенције о корупцији.

уздржало од вршења својих функција; члан 3 - пасивно помићивање домаћих државних службеника – дело које је учињено намерно у виду захтевања или прихватања од стране било ког државног службеника, директно или индиректно незаслужене користи за њега или неко друго лице или прихватање понуде или обећања такве користи како би извршило или би се уздржало од вршења својих функција; члан 4 - подмићивање чланова домаћих јавних скупштина (који врше законодавну или административну власт); члан 5 - подмићивање страних државних службеника; члан 6 - подмићивање чланова страних јавних скупштина; члан 7 - активно подмићивање у приватном сектору – дело које је учињено намерно током обављања пословне активности у виду обећања, нуђења или давања, директно или индиректно, сваке незаслужене користи сваком лицу које руководи или које у било ком својству ради за ентитете приватног сектора, намењене њему лично или неком другом лицу како би деловало или се уздржало од деловања, а при томе кршило своје дужности, које је учињено намерно током обављања пословне активности у виду тражења или примања, директно или индиректно од стране било ког лица које руководи или које у било ком својству ради за ентитете приватног сектора, било какве незаслужене користи или обећања које је намењено њему лично или неком другом лицу или прихватање понуде или обећање такве користи како би деловало или се уздржало од деловања, а при томе кршило своје дужности; члан 9 - подмићивање службеника међународних организација (службеника или другог лица које је запослено по основу уговора у било којој јавној међународној или наднационалној организацији или органу); члан 10 - подмићивање чланова међународних парламентарних скупштина међународних и наднационалних организација; члан 11 - подмићивање судија и службеника међународних судова; док је у члану 12 предвиђена трговина утицајем - дело које је учињено намерно у виду обећања, давања или нуђења, директно или индиректно, сваке незаслужене користи било коме ко тврди или потврди да може да изврши нерегуларан утицај на доношење одлуке над било којим лицем (одређена категорија лица која је предвиђена у Конвенцији) без обзира да ли је незаслужена корист намењена том лицу или неком другом лицу, само ако је тражење, примање или прихватање понуде или обећања такве користи у вези са тим утицајем без обзира да ли је такав утицај извршен или не, и без обзира да ли се претпостављеним утицајем постиже намеравани резултат.

С обзиром на потребу допуне Кривичноправне конвенције о корупцији, услед непотпуне материје, усвојен је додатни протокол на Кривичноправну конвенцију чији

је циљ инкриминисање активног и пасивног подмићивања домаћих и страних арбитра, као и домаћих и страних поротника. Овде имамо да Кривичноправна конвенција о корупцији није обухватила сва понашања која је требало инкриминисати, те је Кривичноправна радна група при Мултидисциплинарној групи за корупцију размотрила уочену потребу проширивања постојећих инкриминација новим облицима или проширивањем круга потенцијалних учинилаца. Додатни протокол Кривичноправне конвенције о корупцији предвиђа инкриминисање подмићивања у области арбитраже, као и активно и пасивно подмићивање поротника.³³

2.1.1 Конвенција Уједињених нација против корупције

Конвенција Уједињених нација против корупције (United Nations Convention against Corruption – UNCAC) усвојена је на Генералној скупштини Уједињених нација у октобру 2003. године у Њујорку (САД). Државна заједница Србије и Црне Горе³⁴ потписала је ову Конвенцију 11. децембра 2003. године, а ратификовала 20. децембра 2005. године.³⁵ Она представља први глобални, правни инструмент о корупцији и свеобухватни документ који садржи мере за превенцију, криминализацију и међународну сарадњу.³⁶ Да се ради о свеобухватном документу, може се закључити на основу прегледа саме садржине Конвенције. Она, поред преамбуле у којој су истакнути разлози за њено доношење и основни циљеви, има осам поглавља. Осим општих (поглавље I) и завршних (поглавље VIII) одредаба, обрађује превентивне мере (поглавље II), криминализацију коруптивних понашања и улогу субјеката кривичног гоњења (поглавље III), међународну сарадњу (поглавље IV), повраћај добара (поглавље V), техничку сарадњу и размену информација (поглавље VI), као и механизме за имплементацију (поглавље VII).³⁷

По природи правне обавезности, Конвенција садржи четири врсте клаузула:

- обавезујуће,
- клаузуле које држава потписница мора да размотри,

---

³³ З. Стојановић, О. Милорадовић, М. Радисављевић, А. Трешњев, *Приручнику за сузбијање привредног криминала и корупције...* op.cit. стр. 13-14.

³⁴ Србија је као правно-формални наследник заједнице прихватила Конвенцију.

³⁵ Сл. лист СЦГ – Међународни уговори. Бр. 12/2005.

³⁶ Н. Милановић, *Упоредна анализа БХ законског оквира са Конвенцијом Уједињених Нација против корупције (UNCAC)*, Transparency International BiH, стр. 2.

³⁷ М. Павловић, *Конвенција Уједињених нација против корупције и њена примена у домаћем праву*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 2/2006, стр. 469.

- опционе и

- лимитирајуће.

Обавезујуће одредбе државама потписницама намећу обавезе које се морају имплементирати, што је у тексту Конвенције назначено формулацијом „свака држава потписница ће усвојити“ или „уставити“. Норме (мере) предвиђене Конвенцијом, које држава потписница мора да размотри садржане су у синтагми „држава потписница размотриће могућност итд.“ којима се од њих тражи да узму у обзир, односно да размотре могућност усвајања одређених норми или предузимање одређених активности којима би се утврдило да ли су међународне норме у складу са домаћим законодавством. Ове норме (опционе норме) немају правну обавезност за државу потписницу, али могу да имају мотивационо дејство (нпр. „охрабрују државу потписницу да закључи...“). Док на супрот њима, лимитирајуће клаузуле ограничавају државу потписницу да примени одређене институте из Конвенције, уколико би њихово усвајање било у супротности са уставним и/или основним принципима правног поретка државе потписнице („у зависности од свог устава и основних начела свог правног система“, „у мери у којој то није у супротности са унутрашњим законодавством државе потписнице“ итд.).³⁸

На самом почетку поглавља I³⁹, наведена су три циља Конвенције: 1) увођење и јачање мера за ефикасније и успешније спречавање и сузбијање корупције; 2) омогућавање и олакшавање међународне сарадње и техничке помоћи; и 3) промовисање јединствености, одговорности и ваљаног руковођења јавним пословима и јавном имовином. Затим, дефинисано је значење израза, делокруг њене примене и заштита суверенитета државе уговорнице.

Поглавље II⁴⁰ бави се питањем превенције, где поред генералних одредаба о потребама за превентивним деловањем, Конвенција предлаже оснивање посебног тела или више тела, која ће се бавити спречавањем корупције и која треба да буду независна од спољних утицаја, материјално обезбеђена и стручно оспособљена. Од држава се захтева да се приликом запошљавања чиновника и осталих неизабраних јавних службеника руководе принципима објективности, ефикасности и транспарентности, уз

---

³⁸ Л. Ђорђевић, Т. Перић Дилигенски, *Анализа компатибилности анти-корупцијског законодавства са правним тековинама ЕУ и међународним стандардима...* op.cit. стр. 15-16.

³⁹ Видети: чланове 1-4.

⁴⁰ Видети: чланове 5-14.

то да се поклони нарочита пажња питањима поступка избора и обуке оних појединаца који конкуришу за места која су нарочито подложна корупцији и да се запослени на тим местима ротирају. Посебну пажњу треба посветити новчаном вредновању рада ових лица. Затим, препоручује се организовање едукације и тренинга како би запослени на ризичним позицијама могли да одговоре захтевима које пред њих поставља обављање јавних функција и како би се појачала њихова свест о опасностима које вребају од корупције на тим позицијама. Од држава се још тражи да пропишу критеријуме које треба да испуњавају кандидати за места у државној служби, уз повећање транспарентности у финансирању кандидатура за изборна места у државној служби, као и да се обезбеди транспарентност у финансирању политичких партија. Као нарочито битан, поставља се захтев да се успоставе системи који омогућавају транспарентност и спречавају сукоб интереса. Члан 8 ове Конвенције бави се понашањем јавних службеника, кроз примену кодекса или стандарда понашања. Даље превентивне мере у спречавању корупције су у вези са поступком јавних набавки и управљањем јавним финансијама. У погледу поступка јавних набавки, тражи се да он буде транспарентан, заснован на објективним критеријумима и конкуренцији. Што се тиче управљања јавним финансијама, захтева се транспарентност у поступку доношења буџета, правовремено информисање о јавним приходима и расходима, постављање рачуноводствених и ревизионих стандарда, као и вршење ефективне и ефикасне интерне контроле и контроле ризика. Члан 10 се бави питањем доступности информација од јавног значаја. У погледу судства и тужилаштва говори се генерално о потреби да се ојача интегритет судства и да се отклоне прилике за коруптивна понашања. Пред приватним сектором постављени су идентични захтеви као пред јавни сектор. Неке од мера које треба имплементирати су: успостављање сарадње између органа гоњења и релевантних приватних ентитета, развој стандарда и поступака који треба да заштите интегритет приватних ентитета, повећање транспарентности у односима приватних ентитета, спречавање сукоба интереса када се ради о лицима која су обављала одговарајућу јавну функцију, као и обезбеђивање интерне ревизорске контроле. Учешће друштва предвиђа се чланом 13, као једном од потенцијално најбољих мера за сузбијање корупције. У том смислу се највише очекује од грађана, невладиних организација и локалних заједница, као система екстерне контроле. Последња у низу превентивних мера предвиђених у првом поглављу везана је за сузбијање прања новца. У том смислу тражи се установљавање регулаторног и надзорног режима контроле свих институција које могу да буду подложне прању новца

и да се успостави режим контроле кретања готовог новца и да се води рачуна о субјектима електронског трансфера новчаних средстава.

Поглавље III⁴¹ бави се инкриминацијом и спровођењем закона. У првом делу овог поглавља наводе се понашања која се сматрају актима корупције. Очигледно је да се ради о делима примања и давања мита која могу бити учињена од стране, односно према, домаћем или страном јавном функционеру или према функционеру јавне међународне организације. Ова дела могу бити учињена само са намером (односно умишљајем), а корист може бити намењена учиниоцу или неком другом лицу. Инкриминацијом су обухваћена и дела проневере, злоупотребе службеног положаја (односно утицаја) и незаконитог богаћења. Поред јавног, Конвенција се бави корупцијом и у приватном сектору. У том смислу се као кривична дела могу јавити примање мита, давање мита и проневера. Регулише се и прање средстава стечених извршењем кривичног дела и то, чак, ако је дело којим су средства стечена, извршено у другој држави, као и кривично дело прикривање средстава која су њиме настала, уколико код лица које ово чини постоји свест о томе како се до ових средстава дошло. Предвиђена је одговорност саучесника, а Конвенција оставља државама да, уколико то желе, санкционишу и покушај, односно припремање ових дела. У Конвенцији се тражи да буде установљена одговорност правних лица, без обзира на то да ли се ради о кривичноправној, грађанскоправној или административној одговорности. У погледу застаревања, од држава се захтева да предвиде адекватан рок застарелости који ће омогућити да учиниоцима заиста буде суђено. У другом делу овог поглавља (члановима 30-42) Конвенција се бави процесним питањима и санкцијама. Ту се између осталог регулише поступање са средствима која су настала овим делима или која су коришћена за извршење дела. Од држава се тражи да предвиде мере којима ће се заштити сведоци и вештаци, који у вези са овим делима дају исказе у кривичном поступку, као и њима блиска лица. Предвиђа се заштита и лица која пријаве дела корупције. Конвенција полази од тога да се акти корупције могу сматрати релевантним чиниоцем за поништење одређених правних послова, као и да лица која су претрпела штету услед аката корупције могу остварити право на надокнаду у судском поступку. Од држава се захтева да предвиде начине сарадње између државних органа и органа гоњења, нарочито у смислу прибављања података о извршеним делима. Слична

---

⁴¹ Видети: чланове 15-42.

сарадња се захтева и у случају државних органа и приватних тела, а такође се предлаже државама да размотре увођење мера којима ће се грађани мотивисати да пријављују дела корупције. На крају овог поглавља, Конвенција се бави питањима надлежности судова за кривично поступање .

Поглавље IV⁴² регулише питање међународне сарадње. Конвенцијом се прецизирају правила поступка изручења, а државама се такође оставља могућност да закључе одговарајуће споразуме, којима ће омогућити да се осуђена лица пребаце на територију друге државе, како би тамо до краја издржала казну. На државама је остављена обавеза да размотре могућност договора о преношењу кривичног поступка у другу државу. Затим се, такође, веома детаљно регулишу питања међусобне правне помоћи, као и примена закона и заједничка истрага. Да би борба против корупције била делотворна, Конвенција има једну обавезујуће лимитирајућу клаузулу која се односи на *посебне технике истраге*, предвиђајући да је свака држава уговорница дужна да, у мери у којој то дозвољавају основна начела унутрашњег правног система и у складу са условима утврђеним унутрашњим законодавством, предузима мере које могу бити потребне, у границама својих могућности, како би омогућила својим надлежним органима одговарајуће коришћење контролисаних испорука и, уколико сматра прикладним, друге посебне технике истраге, као што су електронско или други облици праћења и тајне операције, на својој територији, као и да би омогућила коришћење у суду доказа који из тога проистекну (члан 50).

Поглавље V⁴³ бави се враћањем добара. Тако Конвенција у оквиру општих одредби предвиђа: „Враћање добара у складу са овим поглављем једно је од основних начела ове Конвенције, а државе уговорнице у том погледу међусобно сарађују и пружају помоћ једна другој у највећој могућој мери“. Поред тога тражи се од финансијских институција једне државе да контролишу идентитет својих клијената и да врше надзор над рачунима које поседују бивши или садашњи носиоци јавних функција. Даље, тражи се од држава да спречавају оснивање „фантомских“ банака, тј. оних које нису физички присутне на територији односне државе. Такође се предвиђају мере контроле јавних функционера, а нарочито ако они имају финансијске рачуне у иностранству. У случају да је до стицања добара корупцијом дошло, предвиђа се обавеза држава да сарађују

---

⁴² Видети: чланове 43-50.

⁴³ Видети: чланове 51-59.

уколико се последице корупције, у смислу стечених добара, распростиру на територију више држава.

У поглављу VI⁴⁴ разматра се питање техничке помоћи и размена информација. Ту је између осталог, обухваћена изградња капацитета неопходних за сузбијање корупције, јачање установа, сузбијање трансфера средстава која потичу од инкриминисаних понашања и њихов повраћај, замрзавање, откривање, праћење, итд. Такође, државе треба да анализирају сопствено стање корупције и да заједно са другим државама развијају заједничке стандарде, дефиниције и методологију, као и да размењују мишљења о најбољој пракси у борби против корупције.

Да би норме које су предвиђене у Конвенцији биле делотворне у сузбијњу корупције, поглавље VII⁴⁵ предвиђа механизме примене Конвенције. Најпре, чланом 63 формира се Конференција држава уговорница Конвенције, чија је сврха побољшање капацитета и сарадње држава уговорница ради остварења циљева Конвенције и унапређења и ревизије њене примене. Предвиђено је и да Генерални секретар Уједињених нација обезбеди Конференцији држава уговорница ове конвенције потребне услуге секретаријата.

2.2. Кривичноправни оквир у сузбијању корупције у Републици Србији

Легислативни оквир у сузбијању корупције заснован је на примени:

- Кривичног законика⁴⁶;
- Законика о кривичном поступку⁴⁷;
- Закона о спречавању корупције;
- Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције⁴⁸.

Узима се да је кривичноправно сузбијање корупције започело 2001. године, уз више пута вршене новелације и доношења нових закона који су пратили ову област⁴⁹, о чему у правној литератури постоји доста радова. С обзиром на то да је у 2020. години донешен нови Закон о спречавању корупције, пажња ће бити усмерена на измене и

---

⁴⁴ Видети: чланове 60-62.

⁴⁵ Видети: чланове 63-64.

⁴⁶ Сл. гласник РС. Бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019.

⁴⁷ Сл. гласник РС. Бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 и 35/2019.

⁴⁸ Сл. гласник РС. Бр. 94/2016 и 87/2018 - др. закон.

⁴⁹ Више о томе и: Т. Кесић, П. Тетковић и М. Жарковић, *Анализа примене нових законских решења у сузбијању корупције у Републици Србији*, *op.cit.* стр. 8-10.

новеле које доноси овај закон у борби против корупције и на Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције који се примењује од 2018. године.

Наиме, *Закон о спречавању корупције* ступио је на снагу 1. септембра 2020. године, чиме је наследио, до тада постојећи, Закон о Агенцији за борбу против корупције који се примењивао од 2010. године, а овај је наследио Закон о спречавању сукоба интереса из 2004. године.

Разлози за доношење Закона о спречавању корупције исказани су у образложењу Министарства правде⁵⁰, где је наведено да је уочена потреба да се већи број одредаба појасни и прецизира и да се на другачији начин уреде одређена битна питања везана, пре свега, за сукоб интереса, кумулацију јавних функција, пријављивање имовине и прихода функционера и овлашћења Агенције. Разлог се проналази и у обавези усклађивања са важећим стратешким документима у области борбе против корупције: Националном стратегијом за борбу против корупције у Републици Србији за период од 2013. до 2018. године, као и пратећим Акционим планом за спровођење Националне стратегије за борбу против корупције у Републици Србији за период од 2013. до 2018. године⁵¹. Акционим планом предвиђена је реализација постављених циљева, као што су: разграничење и јасно регулисање појмова кумулације функција (спречавање вршења више јавних функција које су међусобно у сукобу интереса) и сукоба интереса (отклањање приватног интереса у вршењу јавних овлашћења); проширење круга обвезника који достављају извештаје о имовини, податке за контролу извештаја о имовини и приходима, као и овлашћење Агенције да врши ванредне провере имовине и поступа по анонимним пријавама. Предузеће се неопходни кораци ка успостављању нормативног оквира и капацитета за одлучно спречавање корупције, а истовремено се остварују преузете обавезе из међународних аката препорука Групе земаља Савета Европе за борбу против корупције (GRECO).

Из овако образложеног разлога за доношење закона, произашло је да је предмет регулације закона уређење правног положаја, надлежност, организација и рад Агенције за спречавање корупције, правила о спречавању сукоба интереса при обављању јавних функција, кумулација јавних функција, пријављивање имовине и прихода јавних

---

⁵⁰ Досупно на сајту: <https://www.mpravde.gov.rs/sekcija/53/radne-verzije-propisa.php>. приступљено 22.11.2020. године.

⁵¹ Сл. гласник РС Бр. 79/13 и 61/16.

функционера, поступак у коме се одлучује о постојању повреде овог закона и друга питања која су значајна за спречавање корупције (члан 1).

Треба напоменути да је казним одредбама предвиђена и кривична одговорност за јавне функционере, која се огледа у непријављивању имовине или давању лажних података о имовини (члан 101).

Новине су предвиђене и *Законом о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције* (у даљем тексту: ЗОНДОСОКТК), који је почео да се примењује од 1. марта 2018. године, а којим се уређује образовање, организација, надлежност и овлашћења државних органа и посебних организационих јединица државних органа, ради откривања, кривичног гоњења и суђења за кривична дела одређена овим законом (члан 1).

Једна од новина огледа се и у специјализацији надлежних државних органа за сузбијање корупције. Законодавац је предвидео да су у поступцима за коруптивна кривична дела надлежни следећи државни органи: посебна одељења виших јавних тужилаштва за сузбијање корупције, организациона јединица Министарства унутрашњих послова надлежна за сузбијање корупције и посебна одељења виших судова за сузбијање корупције. Питање надлежности регулисано је на нешто другачији начин, тако да имамо да посебна одељења виших јавних тужилаштва и посебна судска одељења виших судова, када су у питању предмети са елементима корупције, поступају на подручјима апелационих судова у Београду, Краљеву, Нишу и Новом Саду.⁵²

Предвиђа се формирање служби финансијске форензике, која се може основати у Тужилаштву за организовани криминал и у посебним одељењима виших јавних тужилаштва за сузбијање корупције. Послове у овој служби обављају финансијски форензичари, стручна лица која би требало да пруже помоћ јавном тужиоцу у анализи токова новца и финансијских трансакција у циљу кривичног гоњења.⁵³

Говори се о сарадњи између државних органа, па се прописује обавеза за одређени број државних институција да одреде најмање једног службеника за везу ради остваривања сарадње и ефикаснијег достављања података из ових органа Тужилаштву за организовани криминал и посебним одељењима виших јавних тужилаштва за сузбијање корупције.⁵⁴

---

⁵² Видети: чланове 13 и 14 ЗОНДОСОКТК.

⁵³ Видети: члан 19 ЗОНДОСОКТК.

⁵⁴ Видети: члан 20 ЗОНДОСОКТК.

Новина се огледа и у формирању ударних група, пред којима је као циљ постављена успешна борба против организованог криминала, тероризма и корупције. Ударна група се образује одлуком надлежног вишег јавног тужиоца, по прибављеној сагласности републичког јавног тужиоца, а у погледу руковођења предвиђено је да њоме руководе јавни тужиоци или њихови заменици. У састав ударне групе именују се чланови из реда запослених у државним и другим органима, у зависности од предмета рада утврђеног одлуком о образовању ударне групе, где је поред њихове сагласности потребна и сагласност руководиоца органа из којег се запослени именује.⁵⁵

На основу приказаних правних инструмената и новина које је у себи инкорпорирао ЗОНДОСОКТК, увиђа се да је интенција законодавца била на томе да професионализује начин борбе против корупције, као и да поједностави, а самим тим и убрза кореспонденцију између државних органа који су незаобилазни у борби против корупције.

Законодавац није заобишао ни уређење питања Безбедносно-информативне агенције и Војнобезбедносне агенције, што се мора истаћи као похвално. Тако имамо да оне настављају са радом у предметима кривичних дела организованог криминала, тероризма и корупције одређених ЗОНДОСОКТК, у складу са надлежностима и овлашћењима одређеним законима и другим прописима којима се уређује рад ових агенција, као и законом којим се уређује кривични поступак.⁵⁶

Зарад потпунијег сагледавања кривичноправног оквира у сузбијању корупције, не треба previdети значај Закона о одговорности правних лица за кривична дела,⁵⁷ Закона о основама уређења служби безбедности РС,⁵⁸ Закона о Безбедносно - информативној агенцији,⁵⁹ Закон о Војнобезбедносној агенцији и Војнообавештајној агенцији,⁶⁰ Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја,⁶¹ Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела⁶² и Закона о извршењу кривичних санкција.⁶³

---

⁵⁵ Видиети: члан 21 ЗОНДОСОКТК.

⁵⁶ Видиети: члан 29 ЗОНДОСОКТК.

⁵⁷ Сл. гласник РС. Бр. 97/2008.

⁵⁸ Сл. гласник РС. Бр. 116/2007 и 72/2012.

⁵⁹ Сл. гласник РС. Бр. 42/2002, 111/2009, 65/2014 - одлука УС, 66/2014 и 36/2018.

⁶⁰ Сл. гласник РС", бр. 88/2009, 55/2012 - одлука УС и 17/2013.

⁶¹ Сл. гласник РС. Бр. 120/2004, 54/2007, 104/2009 и 36/2010.

⁶² Сл. гласник РС", бр. 32/2013, 94/2016 и 35/2019.

⁶³ Сл. гласник РС", бр. 55/2014 и 35/2019.

2.2.1 Дефинисање кривичних дела корупције

Када говоримо о дефинисању корупције у кривичноправном смислу, заправо имамо да се оно своди на одређивање круга кривичних дела која постоје у законодавству Републике Србије, а одговарају међународним стандардима како би се могла сматрати коруптивним.⁶⁴ Тако имамо да је једно кратко време (2002-2005. године) у Кривичном закону Србије постојала посебна група кривичних дела корупције⁶⁵ под називом „Кривична дела против корупције“ коју је сачињавало девет кривичних дела те врсте. Све док није извршена реформа 2005. године и донет нови Законик, којим је Србија, након вишегодишњих напора, донекле осавременила своје кривично право.⁶⁶

Ступањем на снагу Кривичног законика 1. јануара 2006. године кривична дела намењена сузбијању корупције сврстана су, пре свега, у групу кривичних дела „против службене дужности“. То су: злоупотреба службеног положаја (члан 359. КЗ), трговина утицајем (члан 366. КЗ), примање мита (члан 367. КЗ) и давање мита (члан 368. КЗ). Такође, и већина кривичних дела против привреде је значајна за сузбијање корупције. У тој области су се и у новом КЗ задржала нека слободно речено превазиђена решења, тако да је било нужно да законодавац у новембру 2016. године интервенише тако што је прописивањем увео одређена нова кривична дела, нека је декриминализовао, а док је код неких изменио опис бића кривичног дела.⁶⁷

Упоредивањем различитих поглавља сада важећег Кривичног законика Републике Србије (КЗ), можемо направити разлику између кривичних дела која у свом бићу садрже елементе корупције и кривичних дела која могу бити извршена у вези са корупцијом.⁶⁸ Такође, када је реч о коруптивним кривичним делима, њих можемо схватити у ужем и ширем смислу.⁶⁹

Пре свега, у глави XXXIII под називом: „Кривична дела против службене дужности“ наведена је: злоупотреба службеног положаја (члан 359), кршење закона од стране судије, јавног тужиоца и његовог заменика (члан 360), несавестан рад у служби (члан

⁶⁴ Ј. Ћирић . Бејатовић, Ђ. Ђорђевић, М. Матић, Н. Мрвић-Петровић, М. Шкулић и А. Орловић, *АНАЛИЗА ризика у циљу процене регулаторних и организационих препрека ефикасним истрагама и поступцима у кривичним делима корупције*, Савет Европе, Канцеларија у Београду, Београд 2015. стр. 37.

⁶⁵ Ibidem.

⁶⁶ Н. Грујић, К. Голубовић, Т. Жунић и М. Васић, *За ефикасније правосуђе против корупције*, Комитет правника за људска права – YUCOM, Београд, 2013. стр.10.

⁶⁷ З. Стојановић, О. Милорадовић, М. Радисављевић, А. Трешњев, *Приручнику за сузбијање привредног криминала и корупције*, op.cit. стр. 16.

⁶⁸ Н. Грујић, К. Голубовић, Т. Жунић и М. Васић, *За ефикасније правосуђе против корупције*, op.cit. стр. 12.

⁶⁹ Центар за правосудна истраживања – Београд, *Улога тужилаштва у борби против корупције и организованог криминала у Републици Србији*, стр. 39.

361), противзаконита наплата и исплата (члан 362), ненаменско коришћење буџетских средстава (члан 362а), превара у служби (члан 363), проневера (члан 364), послуга (члан 365), трговина утицајем (члан 366), примање мита (члан 367), давање мита (члан 368) и давање службене тајне (члан 369), која у свом бићу садрже елементе корупције или су у вези са корупцијом, чиме је законодавац настојао да предвиди корупцијска кривична дела у домаћем правном систему. Овде имамо да ова кривична дела представљају различите облике и видове злоупотребе службеног положаја и јавних овлашћења у вршењу службене дужности од стране службених или одговорних лица као носилаца тих овлашћења којима се наносе теже повреде или теже угрожавање службе.⁷⁰

Ако би смо приступили класификацији кривичних дела са елементима корупције, односно коруптивних кривичних дела у ужем смислу, ту би убрајали: примања мита (члан 367), давања мита (члан 368), давање и примање мита у вези са гласањем (члан 156), примање мита у обављању привредне делатности (члан 230), давање мита у обављању привредне делатности (члан 231) и трговина утицајем (члан 366).

У кривична дела која су извршена у вези са корупцијом, односно у коруптивна кривична дела у ширем смислу потпао би већи број кривичних дела против службене дужности и кривичних дела против привреде. Кривична дела против службене дужности су: злоупотреба службеног положаја (члан 359), кршење закона од стране судије, јавног тужиоца и његовог заменика (члан 360), несавестан рад у служби (члан 361), противзаконита наплата и исплата (члан 362), ненаменско коришћење буџетских средстава (члан 362а), превара у служби (члан 363), проневера (члан 364) и послуга (члан 365). Кривична дела против привреде, која би се класификовала у ову групу су: превара у обављању привредне делатности (члан 223), превара у осигурању (члан 223а), проневера у обављању привредне делатности (члан 224), злоупотреба поверења у обављању привредне делатности (члан 224а), злоупотреба положаја одговорног лица (члан 227), злоупотреба у вези са јавном набавком (члан 228), злоупотреба у поступку приватизације (члан 228а), закључење рестриктивног споразума (члан 229), проузроковање стечаја (члан 232), проузроковање лажног стечаја (члан 232а), оштећење поверилаца (члан 233), недозвољена трговина (члан 235), кријумчарење (члан 236) и прање новца (члан 245).

---

⁷⁰ Д. Јовашевић, *Кривичноправна реакција на корупцију у Републици Србији*, Војно дело, Београд, 2/2019, стр. 97.

Из изложеног круга кривичних дела закључује се да је законодавац следећи међународноправне акте, а и на основу тежње за супростављање корупцији предвидео велики број радњи које се сматрају инкриминисаним, односно могу се подвести под коруптивним понашањем.

III ОРГАНИЗАЦИЈА ДРЖАВНИХ ОРГАНА У СУЗБИЈАЊУ КОРУПЦИЈЕ

Када говоримо о организацији државних органа у сузбијању корупције, где начин доказивања ових кривичних дела имплицира експлоатацију посебних доказних радњи заједно са улажењем у траг токовима новца и финансијским трансакцијама, које се редовно крију иза ових кривичних дела, потребно је указати на неопходност *специјализације државних органа* у тој материји.⁷¹ Та специјализација би се огледала у материјалном и у формалном смислу. У материјалном смислу, огледа се у одабиру људских ресурса, односно професионалаца који располажу како теоријским, тако и практичним знањима и вештинама, и поседовању техничких уређаја, ради ефикасне реализације кривичног прогона, а касније и осуде. У формалном смислу, специјализација се испољава у законским решењима.⁷²

Јачајући институционалне капацитете државних органа, трагајући за што ефикаснији начин супротстављања криминалитету, почетком децембра 2016. године донет је потпуно нов Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције, који у себи садржи организационе и поједине процесне одредбе, чија примена је тада одложена до 1. марта 2018. године.⁷³

Интенција законодавца приликом доношења Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције, кроз нормативна решења која су између осталог садржана у њему, била је да се ојача капацитет јавног тужилаштва, кроз избор компетентног људског ресурса и примене

---

⁷¹ Г. Крстић, *Специјализација државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције са посебним освртом на однос између јавног тужилаштва и полиције*, Журнал за криминалистику и право, Београд, 2017, стр. 68.

⁷² Ibid. стр. 68-69.

⁷³ З. С. Павловић, *Институционални капацитети Србије за супростављање организованом криминалу, тероризму и корупцији*, Институт за упоредно право, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2018. стр. 59.

техничких уређаја, ради што квалитетнијег процесуирања и кривичног прогона одговорних.⁷⁴

3.1. Тужилаштво

Када су у питању кривична дела корупције, као што је већ речено, према одредбама ЗОНДОСОКТК надлежна су виша јавна тужилаштва у Београду, Краљеву, Нишу и Новом Саду, а у оквиру којих су образована *Посебна одељења за сузбијање корупције*.

Сагледавајући и тумачећи наведени Закон уочава се процесноправно уређење истог. Наиме, у њему су садржане норме о месној и стварној надлежности посебних одељења за сузбијање корупције. Када је реч о месној надлежности акценат је стављен на извршену територијалну централизацију⁷⁵, на основу које посебна одељења виших јавних тужилаштва поступају, односно надлежна су, на подручју одговарајућих апелационих судова. Узимајући тако имамо да Посебно одељење Вишег јавног тужилаштва у Београду за сузбијање корупције поступа у предметима за подручје Апелационог суда у Београду, Посебно одељење Вишег јавног тужилаштва у Краљеву поступа у предметима за подручје Апелационог суда у Крагујевцу, Посебно одељење Вишег јавног тужилаштва у Нишу у предметима за подручје Апелационог суда у Нишу, а Посебно одељење Вишег јавног тужилаштва у Новом Саду у предметима за подручје Апелационог суда у Новом Саду.⁷⁶

Када је реч о стварној надлежности она је одређена системом енумерације у погледу следећих инкриминација⁷⁷:

- 1) кривична дела против службене дужности (чл. 359 и чл. 361 до 368 Кривичног законика) и кривично дело давање и примање мита у вези са гласањем (члан 156 Кривичног законика), изузев кривичних дела за која је надлежно тужилаштво за организовани криминалитет;
- 2) кривична дела против привреде (чл. 223, 223а, 224, 224а, 227, 228, 228а, 229, 230, 231, 232, 232а, 233, члана 235 став 4, чл. 236 и 245 Кривичног законика), ако вредност

---

⁷⁴ Ibidem.

⁷⁵ Г. Крстић, *Специјализација државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције са посебним освртом на однос између јавног тужилаштва и полиције*, op.cit. стр. 70.

⁷⁶ Видети: члан 14 ЗОНДОСОКТК.

⁷⁷ Видети: члан 13 у вези са чланом 2 ЗОНДОСОКТК.

имовинске користи не прелази 200.000.000 динара, односно ако вредност јавне набавке не прелази 800.000.000 динара;

3) кривична дела против државних органа (члан 322 ст. 3 и 4 и члан 323 ст. 3 и 4 Кривичног законика) и кривична дела против правосуђа (чл. 333 и 335, члан 336 ст. 1, 2 и 4 и чл. 336б, 337 и 339 Кривичног законика), ако су извршена у вези са кривичним делима из претходних тачака.

Кадровска структура овог државног органа такође је уређена. Тако имамо да радом посебног одељења вишег јавног тужилаштва за сузбијање корупције руководи, односно управља, руководилац одељења кога поставља виши јавни тужилац, а он, али и његови заменици постављају се, распоређују, односно упућују⁷⁸ у посебно одељење вишег јавног тужилаштва за сузбијање корупције из реда заменика јавних тужилаца. Међутим, треба нагласити да приликом постављања руководиоца одељења, односно распоређивања или упућивања заменика јавних тужилаца у посебно одељење, пажња је усмерена на поседовање потребних стручних знања и умећа односно искустава и то у области борбе против привредног криминала и сузбијања кривичних дела против службене дужности и корупције.⁷⁹ На тај начин се учвршћује гаранција стручног обављања посла, као и вера у стабилност овог државног органа. Такође, треба имати у виду и да је за постављање руководиоца одељења, односно упућивање заменика јавних тужилаца у посебно одељење вишег јавног тужилаштва за сузбијање корупције неопходна сагласност заменика јавног тужиоца, али само у случају када се поставља, односно упућује из јавног тужилаштва у којем није формирано посебно одељење вишег јавног тужилаштва за сузбијање корупције.⁸⁰ На тај начин сагледан је и лични став државног службеника који треба да се упусти у борбу против корупције, да ли пристаје да обавља такве послове и да ли има афинитета за тако нешто.

Координацију рада посебних одељења виших јавних тужилаштава за сузбијање корупције врши Тужилац, а у циљу координираног рада, предвиђено је да Тужилац сазива састанке најмање једном месечно, на којима учествују сви руководиоци посебних одељења.⁸¹ Примећује се да у важећем законском решењу координатор осим овлашћења да сазове састанак, нема друга децидно прецизирана овлашћења. Имамо да

⁷⁸ Више о томе: М. Бзенић, *Оснивање и функционисање посебних одељења за сузбијање корупције у вишим јавним тужилаштвима*, Репресивне мере у борби против корупције: примене у пракси и предлог за унапређење, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца, Београд, 2019. стр. 12-13.

⁷⁹ Видети: члан 15 ЗОНДОСОКТК.

⁸⁰ Ibidem.

⁸¹ Видети: члан 15 став 6 ЗОНДОСОКТК.

се на тим састанцима руководиоци информишу о раду Посебних одељења и о текућим проблемима и предузимању мере за решавање насталих проблема у раду. Такође, заузимају су начелни ставови за уједначавање јавнотужилачке праксе.⁸²

3.2. Полиција

Законодавац је предвидео да полицијске послове у вези са кривичним делима корупције обавља Министарство унутрашњих послова – организациона јединица надлежна за сузбијање корупције. Новина која се појављује у односу на старо законско решење јесте у терминолошком одређењу уже организационе јединице која ће поступати у овим предметима. Тако имамо да је раније то била Служба за борбу против организованог криминала (СБПОК⁸³), а сада је то организациона јединица надлежна за сузбијање корупције. Законодавац нас овде наводи да поставимо питање. Која је то организациона јединица МУП-а?

Одговор на ово питање дају измене и допуне Правилника о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у Министарству унутрашњих послова од 01.03.2018. године, којим је формирано Одељење за борбу против корупције (ОБПК) у седишту Дирекције полиције у Управи криминалистичке полиције.⁸⁴ Треба истаћи да је организациона структура ОБПК уређена на нивоу одсека, па тако поред Одсека за координацију и планирање, остали одсеци су распоређени у следећим градовима Србије: Суботица, Нови Сад, Београд, Шабац, Краљево, Зајечар, Јагодина, Ниш и Ужице,⁸⁵ чиме је извршена децентрализације ОБПК и омогућена боља покривеност целе државе.

Надлежност Одељења за борбу против корупције аналоган је стварној надлежности посебних одељења виших јевних тужилаштва за сузбијање корупције. Тако имамо да је у искључивој надлежности одељења 20 кривичних дела⁸⁶ против службене дужности и

---

⁸² М. Бзенић, *Оснивање и функционисање посебних одељења за сузбијање корупције у вишим јавним тужилаштвима*, *op.cit.* стр. 28.

⁸³ <http://www.mup.rs/wps/portal/sr/direkcija-policije/ojdpp/uprava+kriminalisticke+policije/sbpok>, приступљено 28.11.2020. године.

⁸⁴ Д. Лукић, *Одељење за борбу против корупције Министарства унутрашњих послова*, Репресивне мере у борби против корупције: примене у пракси и предлог за унапређење, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца, Београд, 2019. стр. 51 -52.

⁸⁵ *Ibid*, стр. 52.

⁸⁶ Видети: члан 2 став 1 тачке 3 и 4.

против привреде, као и 8 кривичних дела⁸⁷ против државних органа, уколико су непосредно везана са напред наведеним делима.

У оквиру Одељења за борбу против корупције одређује се по један полицијски службеник као координатор свих надлежних јединица полиције, ради поступања по захтевима надлежног јавног тужиоца.⁸⁸ У домену директних поступања по захтевима за прикупљање потребних обавештења надлежних тужилаштава и самосталном оперативном раду Одељење за борбу против корупције уско сарађује са Службом за криминалистичку аналитику (СКА) и Службом за специјалне истражне методе (ССИМ), а у раду користи и друге службе УКП-а.⁸⁹

Када говоримо о организацији полиције, ЗОНДОСОКТК приписује се недовољно уређено кадровско решење, јер нису установљени критеријуми, мерила и квалификације за селекцију кадрова који ће радити у посебним организационим јединицама полиције.⁹⁰ Ту неодређеност у закону према наводима Дарка Лукића⁹¹ Министарство унутрашњих послова надоместило је позивом на тестирање заинтересованих полицијских службеника, чиме би се створила могућност за ригорознију селекцију. Једини услов за пријаву за тестирање било је да је заинтересована особа службеник Министарства унутрашњих послова, Дирекције полиције и да има завршен седми степен образовања. Тако је од њих 300 који су тестирани, изабрано 125 полицијских службеника, од којих су 100 променили своје радно место и доношењем новог решења засновали радни однос у Одељењу за борбу против корупције.⁹²

3.2. Облици сарадње између јавног тужилаштва и полиције

Сагледавајући однос јавног тужилаштва и полиције у кривичном поступку⁹³, који је преваходно регулисан одредбама Законика о кривичном поступку, о чему у правној литератури постоји сагласност да се оне примењују и у предметима код којих је

---

⁸⁷ Ibid, тачка 6.

⁸⁸ Видети: члан 16 став 3 ЗОНДОСОКТК.

⁸⁹ Д. Лукић, *Одељење за борбу против корупције Министарства унутрашњих послова*, op.cit. стр. 56.

⁹⁰ Г. Крстић, *Специјализација државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције са посебним освртом на однос између јавног тужилаштва и полиције*, op.cit. стр. 73.

⁹¹ Доскорашњи начелник Одељења за борбу против корупције МУП-а РС.

⁹² Д. Лукић, *Одељење за борбу против корупције Министарства унутрашњих послова*, op.cit. стр. 53-54.

⁹³ Види: И. Б. Илић, *Однос између полиције и јавног тужилаштва према новом Законнику о кривичном поступку*, Култура полиса, Нови Сад, 2012. стр. 345-350.

предмет инкриминације корупција⁹⁴. Међутим, окосницу у односу, па тако и сарадњи јавног тужилаштва и полиције на сузбијању коруптивних кривичних дела, представља Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције, којим се, како је већ поменуто, уводи:

- служба финансијске форензике,
- службеници за везу и
- ударне групе.

У Тужилаштву за организовани криминал и посебним одељењима виших јавних тужилаштава за сузбијање корупције према одредбама ЗОНДОСОКТК предвиђена је могућност (али не и обавеза) образовања *службе финансијске форензике*.⁹⁵ Законодавац је финансијског форензичара дефинисао као лице које помаже јавном тужиоцу у анализи токова новца и финансијских трансакција у циљу кривичног гоњења.⁹⁶ То нам говори да се ради о стручном лицу, како је и законодавац предвидео⁹⁷, које поседује неопходна знања из области рачуноводствених послова, финансија, ревизије, банкарског, берзанског и привредног пословања. Поред неопходних знања која су неопходна финансијском форензичару као државном службенику, пред њим се поставља и додатни услов да би учествовао у раду, а то је завршетак специјализоване обуке из области кривичног права које реализује Правосудна академија.⁹⁸

Оно што је битно код финансијског форензичара је то да улога која је њима додељена се врши у предистражном поступку, фази поступка када су кривичне обраде у предметима под заштитом, односно одређеним степеном тајности и када је круцијално да се утврди веза између потенцијалних учинилаца, који делују у оквирима организоване криминалне групе и то проверавањем нпр. сумњивих извора инвестиција, или/и модусе вршења привредне делатности и начине плаћања роба и услуга, односно обезбеђења новца за финансирање вршења кривичних дела.⁹⁹

---

⁹⁴ Г. Крстић, *op.cit.* стр. 76.

⁹⁵ Видети: члан 19 ЗОНДОСОКТК.

⁹⁶ *Ibid.*, став 3.

⁹⁷ *Ibid.*, став 4.

⁹⁸ М. Секулић, *Јачање капацитета државе у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције*, Војно дело, Београд, 2/2018. стр. 187.

⁹⁹ Г. Крстић, *op.cit.* стр. 79.

Поред предвиђених законских могућности, на пољу имплементације није се много одмакло због испољених законских недостатака. Тако имамо да службу финансијске форензике нису успела да образују сва Посебна одељења и поред уочене нужности финансијских форензичара, као и то да би знатно допринели ажурности и квалитету рада тужилаштва.¹⁰⁰ Наиме, у првој години рада, финансијског форензичара је обезбедило само Посебно одељење Вишег јавног тужилаштва у Београду, остала Посебна одељења су покушавала да финансијског форензичара преузму из другог државног органа или да користе помоћ финансијског форензичара у појединим предметима, а који је запослен у другом државном органу. Разлог овоме је законска одредба по којој финансијски форензичари имају статус државних службеника, па самим тим, имајући у виду одредбе закона које регулишу плате државних службеника и намештеника, њихова плата би била мала, из чега произилази да нема заинтересованих лица за рад у овој служби.¹⁰¹

Када је реч о *службеницима за везу*, у 13 државних органа (Пореска управа - Пореска полиција, Управа царина, Народна банка Србије, Управа за спречавање прања новца, Агенција за привредне регистре, Државна ревизорска институција, Централни регистар депо и клиринг хартија од вредности, Агенција за борбу против корупције, Републички геодетски завод, Републички фонд за пензијско и инвалидско осигурање, Републички фонд за здравствено осигурање, Републичка дирекција за имовину Републике Србије и Управа за јавне набавке), према одредбама ЗОНДОСОКТК, предвиђена је обавеза одређивања најмање једног службеника за везу.¹⁰² Овде имамо да се ради о државним органима који су депозитари информација које могу бити неопходне тужилаштву за разјашњење или утврђивање чињеница.¹⁰³ Поред таксативно набрајаних надлежних органа, на захтев надлежног тужиоца, службеници за везу морају бити одређени и у другим органима и организацијама.¹⁰⁴

Када постоји потреба службеника за везу, и то оних који имају статус државног службеника, могу се одредити не само у матичним органима, већ се и привремено могу распоредити у Тужилаштву за организовани криминал и посебном одељењу вишег

---

¹⁰⁰ М. Бзенић, *Оснивање и функционисање посебних одељења за сузбијање корупције у вишим јавним тужилаштвима*, *op.cit.* стр. 13-14.

¹⁰¹ Више о овоме: *Ibid.* стр. 14.

¹⁰² Видети: члан 20 ЗОНДОСОКТК.

¹⁰³ З.С. Павловић, *op.cit.* стр. 66.

¹⁰⁴ Видети: члан 20 став 2 ЗОНДОСОКТК.

јавног тужилаштва за сузбијање корупције.¹⁰⁵ Поступак распоређивања врши се доношењем решења о привременом премештају уз претходно прибављену писмену сагласност запосленог и надлежног јавног тужиоца, на период од најдуже три године.¹⁰⁶

Оно што је била интенција законодавца увођењем службеника за везу јесте то да би он требало да обезбеди вршење провера по убрзаној процедури и унапређење сарадње између надлежних органа, слање и поступање по захтевима кроз успостављање непосредних, директних контаката и јачање координације у поступању.¹⁰⁷ Међутим, почетна искуства у имплементацији су различита. Тако имамо да су службеници за везу поступали по непосредним захтевима тужилаштва, али је било и примера да старшина државног органа или агенције инсистира да се сви захтеви тужилаштва достављају лично њему након чега их старшина прослеђује службеницима за везу, што по свему судећи, није био циљ Закона.¹⁰⁸

Поред наведених, од стране законодавца прописана је могућност оснивања још једног напредног алата у супростављању нарочито тешким кривичним делима. У питању су *ударне групе*¹⁰⁹ оформљене ради остварења заједничког циља, а у чији састав улазе стручњаци различитих профила, све у зависности од области траженог деловања.¹¹⁰

Одредбама ЗОНДОСОКТК предвиђена је могућност (али не и обавеза) да се одлуком Тужиоца за организовани криминал, односно одлуком надлежног вишег јавног тужиоца, по прибављеној сагласности Републичког јавног тужиоца образују ударне групе, чији би циљ био откривање и гоњење кривичних дела која су предмет њиховог рада.¹¹¹ Законодавац уводећи у наш правни систем ударне групе као потпуно нов институт пошао је од тога да се делотворан начин откривања и доказивања коруптивних кривичних дела, постиже кроз обезбеђивање свакодневне и континуиране сарадње између различитих државних органа који учествују у борби против корупције,

---

¹⁰⁵ Ibid., став 3.

¹⁰⁶ Ibid., став 4, 5 и 6.

¹⁰⁷ Г. Крстић, *op.cit.* стр. 81.

¹⁰⁸ М. Бзенић, *op.cit.* стр. 16.

¹⁰⁹ У литератури познате и као Тужилачки тимови. Више о томе: З. С. Павловић, *Институционални капацитети Србије за супростављање организованом криминалу, тероризму и корупцији*, *op.cit.* стр. 63-65.

¹¹⁰ М. Секулић, *op.cit.* стр. 186.

¹¹¹ Видети: чланове 21-23 ЗОНДОСОКТК.

јер су у њима генерисана различита знања која поседују државни службеници који су запошљени у тим органима.¹¹²

Одлуком о образовању уређује се састав ударне групе, начин рада, задатак, период за који се образује и друга питања од значаја за рад ударне групе.¹¹³ Уређујући састав ударне групе подразумева да се у сваком конкретном случају одлучује која лица ће ући у састав тима који ће допринети откривању и доказивању предметног дела. Испред сваког тима који се формира поставља се задатак који они морају да следе, као и период на који се он образује. На самом почетку, дефинисање периода, на који се тим образује, може представљати добар основ за делотворност у раду, јер нема простора за одуговлачење са радом на предмету. Након што се ударна група образује руковођење ударном групом која је образована у Тужилаштву за организовани криминал додељена је Тужиоцу или његовом заменику, док ударна група која се образује у посебном одељењу вишег јавног тужилаштва за сузбијање корупције препуштена је руковођењу јавном тужиоцу, руководиоцу посебног одељења или заменику јавног тужиоца распоређеном у посебном одељењу вишег јавног тужилаштва за сузбијање корупције.¹¹⁴ Према слову закона у зависности од предмета рада утврђеног одлуком о образовању ударне групе, у њен састав именују се чланови из реда запослених у државним и другим органима. Међутим, да би се ова лица именовала у састав ударне групе потребна је њихова сагласност, али и сагласност руководиоца органа из којег се именује запослени, при чему имају могућност да буду потпуно или делимично ослобођени обављања редовног посла у државном и другом органу у којем су запослени, на основу споразума надлежног јавног тужиоца и руководиоца у државном и другом органу.¹¹⁵ Могућност ослобађања од редовног посла може се протумачити као добар подстицај за оно лице које улази у састав ударне групе, јер након повратка са тог посла неће га сачекати нагомилани редовни посао.

---

¹¹² А. Радосављевић, *Ефикасност кривичног поступка за коруптивна кривична дела*, Репресивне мере у борби против корупције: примене у пракси и предлог за унапређење, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца, Београд, 2019. стр. 36.

¹¹³ Видети: члан 21 тачка 3 ЗОНДОСОКТК.

¹¹⁴ Ibid., члан 22.

¹¹⁵ Ibid., члан 23.

IV ПОСЕБНЕ ДОКАЗНЕ РАДЊЕ

4.1. Појам и значај посебних доказних радњи

Бројне су тешкоће које прате откривање и гоњење учиниоца кривичних дела организованог криминала и корупције, пре свега имајући у виду да код ових кривичних дела нема класичног односа учинилац кривичног дела – жртва, где оштећени представља главни извор информација о кривичном делу. Међутим, уколико и има жртве ових кривичних дела, оне се разним врстама утицаја наводе на ћутање и пристајање на извршење, док су органи гоњења, пре свега, ту се сматра полиција, присиљени да сопственим оперативно-тактичким и техничким радом прикупљају доказе и обавештења у вези са кривичним делом и извршиоцима.¹¹⁶

Долазимо до тога да се временом схватило да је у доказивању ових кривичних дела неопходно применити мере, чија карактеристика не указује да се ради о класичним доказним радњама и којима се у већој мери задире у људска права и слободе. Овакву кривичноправну реакцију на ова инкриминисана понашања неизоставно прате и захтеви за њеним постављањем у оквире правне државе и владавине права. Између осталог, такав захтев произлази из међународног права о правима човека, те међународних докумената. Због тога се поменуте мере у борби против организованог криминала дефинишу као „привремено ограничавање основних људских права и слобода у поступку прикупљања података и доказа неопходних за спровођење кривичног поступка“.¹¹⁷

Посебне доказне радње свој значај исцрпљују у повећању ефикасности органа кривичног гоњења у откривању кривичних дела корупције, организованог криминала и других посебно тешких кривичних дела. Оно што је код ових доказних радњи ограничавајући фактор за њихову масовнију експлоатацију је тај што се у исто време нарушавају права и слободе грађана, нарочито права на приватност и заштиту

---

¹¹⁶ М. Бајић, *Посебне радње доказивања и организовани криминалитет*, докторска дисертација, Бања Лука, 2017. стр. 137.

¹¹⁷ Ibidem.

породичног живота. Имајући у виду наведено, *ratio legis* њиховог коришћења заснива се на закључку да „класичне“ радње доказивања нису довољне за сузбијање најтежих облика криминала, а посебно криминала са елементима организованости.¹¹⁸

4.2. Посебне доказне радње у међународном праву

4.2.1. Посебне доказне радње у документима Уједињених нација

Због свог значаја регулисање посебних доказних радњи на међународном плану садржано је још у неким документима Уједињених нација, који директно нису усмерени на корупцију, али упућују на нормативне оквире за примену посебних доказних радњи.

Први такав документ¹¹⁹ јесте *Бечка конвенција против незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци* из 1988. године¹²⁰. Она у члану 11 предвиђа примену неке од посебних истражних доказних радњи, и то меру контролисане испоруке на међународном нивоу.

Даљи корак у регулисању учињен је доношењем *Конвенције Уједињених нација против транснационалног организованог криминала*¹²¹ у Палерму 2000. године, као једног од најзначајнијих међународних докумената који се бави проблематиком организованог криминалитета. Тако Конвенција у члану 20 предвиђа *специјалне истражне технике*, под којима се подразумева контролисана испорука, електронско праћење или други облици надзора и тајних операција. Наиме, овде имамо, под условом да је то дозвољено основним принципима домаћег правног система, да свака држава потписница, у оквиру својих могућности и под условима прописаним њеним домаћим законодавством, предузима неопходне мере да омогући одговарајуће коришћење контролисане испоруке, као и тамо где процени целисхост, коришћења других специјалних истражних техника, као што је електронско праћење или други облици надзора и тајне операције, од стране надлежних органа на њеној територији.¹²² Осим овога, за сврху истраге државе потписнице подстичу се да закључују, наравно

---

¹¹⁸ Ibid., стр.137-138.

¹¹⁹ А. Кржелић, *Посебне доказне радње: нормативна уређеност и осврт на практичну примену*, Центар за сигурне студије, Сарајево 2016. стр. 6.

¹²⁰ Закон о ратификацији Конвенције Уједињених нација против незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци. Сл.лист СФРЈ - Међународни уговори. Бр. 14/90.

¹²¹ Закон о потврђивању Конвенције Уједињених нација против транснационалног организованог криминала и допунских протокола. Сл.лист СРЈ - Међународни уговори. Бр. 6/2001.

¹²² Видети: члан 20 став 1 Конвенције.

када је потребно, одговарајуће билатералне или мултилатералне споразуме или аранжмане за коришћење таквих специјалних истражних активности у контексту сарадње на међународном нивоу. Овде треба истаћи да је предвиђено да ће се тако закључени споразуми или аранжмани примењивати уз пуно поштовање принципа суверене једнакости држава и спроводити се строго у складу са одредбама тих споразума или аранжмана.¹²³ Напоследку, одлуке о коришћењу контролисане испоруке на међународном нивоу могу да обухвате и методе као што је претресање робе и дозвољавање да роба продужи нетакнута или да буде уклоњена или замењена у целини или делимично.¹²⁴

4.2.2. Посебне доказне радње у европским документима

Када се говори о међународним изворима којима се на европском нивоу регулишу посебне доказне радње, свакако треба споменути *Конвенцију о прању, тражењу, заплени и конфискацији прихода стечених криминалом*¹²⁵, усвојену у Стразбуру 8. новембра 1990. године. Она у оквиру својих норми предвиђа да је свака држава која је прихватила конвенцију дужна да размотри усвајање неопходних законодавних и других мера, у циљу омогућавања коришћења *специјалних истражних техника*, којима се олакшава идентификација криминалних прихода и улажење у траг тим приходима, те прикупљање података који су с тим у вези.¹²⁶ Омогућавајући коришћење таквих техника стиче се могућност за издавање налога који обухватају праћење, осматрање, прислушкивање телекомуникација, приступ компјутерским системима, као и налоге за израду одређених документација.¹²⁷ Поред ње су донете и одређене препоруке Комитета министара држава чланица Савета Европе којима се усмерава примена посебних доказних радњи. Ту спадају:¹²⁸

- Препорука Res (2001)11 Комитета министара државама чланицама о смерницама у борби против организованог криминала и

---

¹²³ Ibid., став 2.

¹²⁴ Ibid., став 4.

¹²⁵ Закон о потврђивању Конвенције о прању, тражењу, заплени и конфискацији прихода стечених криминалом. Сл.лист СРЈ - Међународни уговори. Бр. 7/2002; 18/2005.

¹²⁶ Видети: члан 4 Конвенције.

¹²⁷ Ibid., став 2.

¹²⁸ Д. Лукач, И. Јеличић и З. Јањушић, *Посебне истражне радње - законска регулатива и критички осврт*, Безбједност - Полиција - Грађани, година XI број 1–2/15, стр. 9.

- Препорука Rec (2005)10 Комитета министара државама чланицама о „Специјалним истражним техникама“

Када говоримо о регулисању посебних доказних радњи на европском нивоу, потребно је истаћи Састанак министара унутрашњих послова и високих званичника Југоисточне Европе, који је одржан на Брионима 23. септембра 2005. године, посвећен Регионалној стратегији о механизмима спречавања организованог и економског криминала. Стварање такве стратегије је подржано кроз CARPO пројекат (Развој поузданих и функционалних полицијских система и јачање борбе против тешких облика криминала и полицијске сарадње) Европске Комисије и Савета Европе који обухвата следеће сегменте: анализу криминала и кривично-обавештајни рад; финансијске истраге и одузимање имовинске користи; специјалне истражне технике/средства; заштиту сведока и сарадњу у кривичноправним стварима.¹²⁹

4.3. Посебне доказне радње у законодавству Републике Србије

4.3.1. Регулација посебних доказних радњи

Посматрано са аспекта историјскоправних норми у Републици Србији, кривичнопроцесна регулатива посебних доказних радњи фактички је започета доношењем Законика о кривичном поступку¹³⁰ из 2001. године. То нам говори да у кривичнопроцесном законодавству Србије нису била предвиђена никаква посебна процесна правила, а самим тим ни неке посебне методе откривања и доказивања кривичних дела из сфере организованог криминала и корупције.¹³¹ Након начињених првих корака у регулацији Закоником о кривичном поступку из 2001. године, већ 2002. године, изменама и допунама Законика о кривичном поступку¹³² уведено је посебно поглавље под називом *Посебне одредбе о поступку за кривична дела организованог криминала*, које садржи одредбе усмерене на супростављању организованом криминалитету. Поред истакнутог, у исказаној намери да се држава још ефикасније супротстави организованом криминалитету 2002. године донет је Закон о организацији

---

¹²⁹ З. Скакавац, Т. Скакавац, *Кривичнопроцесна регулација посебних доказних радњи у Републици Србији и њихова примена у савременој пракси*, објављено у CIVITAS, 2017, 7(2), 36-64, стр. 41.

¹³⁰ Службени лист СРЈ. Бр. 70/2001.

¹³¹ З. Скакавац, Т. Скакавац, *Кривичнопроцесна регулација посебних доказних радњи у Републици Србији и њихова примена у савременој пракси*, *op.cit.* стр. 43.

¹³² Службени лист СРЈ. Бр. 68/2002.

и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала¹³³, који је за предмет регулације¹³⁴ имао посебна правила која се односе на образовање, организацију, надлежност и овлашћењима државних органа у вези са овом проблематиком.

Настављајући путем којим се започело после 2001. године позитивно кривичнопроцесно законодавство у Србији Закоником о кривичном поступку¹³⁵ у Глави VII¹³⁶ која носи назив Докази, под тачком 3 предвиђа *Посебне доказне радње*, где у оквиру основних одредби прописује услове за одређивање, кривична дела у односу на која се примењују посебне доказне радње, затим поступање са прикупљеним материјалом, случајним налазом и тајност података. Предвиђа шест посебних доказних радњи, и то:

- 1) тајни надзор комуникације;
- 2) тајно праћење и снимање;
- 3) симуловани послови;
- 4) рачунарско претраживање података;
- 5) контролисана испорука и
- 6) прикривени иследник.

Такође, бави се прописивањем материјалних и формалних услова за примену таксативно набројаних посебних доказних радњи, затим смерницама за њихово спровођење, док код неких посебних радњи прецизира поступак достављања извештаја и материјала и испитивањем учесника у тим радњама.

4.3.2. Основне одредбе за одређивање посебних доказних радњи

У погледу одређивања посебних доказних радњи како примећује Милан Шукулић кумулативно егзистирају две претпоставке, од којих се једна односи на *врсту кривичног дела*, а друга на *постојање одговарајућих доказних тешкоћа*. То значи да

---

¹³³ Службени гласник РС. Бр. 42/2002, 27/2003, 39/2003, 67/2003, 29/2004, 58/2004 – др.закон, 5/2005, 61/2005, 72/2009, 72/2011 – др. закон, 101/2011 – др. закон, 32/2013.

¹³⁴ Видети: члан 1 Закона.

¹³⁵ Сл. гласник РС. Бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 и 35/2019.

¹³⁶ Видети: чланове 161-187.

истовремено морају постојати следећа два услова: 1) потребно је постојање основа сумње да је лице на које се такве радње односе учинило кривично дело које спада у категорију кривичних дела у погледу којих су могуће посебне доказне радње, онда 2) неопходно је да се на други начин не могу прикупити докази за кривично гоњење или би њихово прикупљање било знатно отежано.¹³⁷

Међутим, предивиђено је да се посебне доказне радње изузетно се могу одредити и према лицу за које постоје основи сумње¹³⁸ да припрема неко од „посебних” кривичних дела, уколико постоји неки од два алтернативно прописана разлога: 1) када околности случаја указују на то да се на други начин кривично дело не би могло открити, спречити или доказати или пак 2) када би то изазвало несразмерне тешкоће или велику опасност.¹³⁹ То значи да је за одређивање посебних доказних радњи код припремања кривичног дела потребно да се испуни макар један од два постављена услова.

Када је упитању орган поступка који одлучује о примени посебних доказних радњи дужност му је да приликом одлучивања о одређивању и трајању ових доказних радњи посебно цени да ли би се исти резултат могао постићи на начин којим се мање ограничавају права грађана.¹⁴⁰ Овако прецизиране обавеза органа који одлучује о примени посебних доказних радњи упућује да је њихова примена рестриктивна у односу на друге доказне радње.¹⁴¹

Законодавац је примену посебних доказних радњи предвидео за кривична дела која су у надлежности специјализованих органа кривичног гоњења, као и за таксативно набројана кривична дела¹⁴². Реч је о кривичним делима из надлежности јавних тужилаштва за организовани криминал и за ратне злочине¹⁴³. Ова јавна тужилаштва гоне учиниоце организованих форми кривичних дела (организовани криминалитет и

---

¹³⁷ М. Шкулић, *Посебне доказне радње у функцији сузбијања тероризма*, објављено у *Кривичноправни инструменти супростављања тероризму и другим кривичним дјелима насилничког карактера*, Зборник радова, Теслић 2016. стр. 99-100.

¹³⁸ Реч је о најнижем степену извесности који се означава као основи сумње, а који је неопходан да би се предузела нека од посебних доказних радњи. (И. Илић, *Испитивање чињеничне основе кривичне пресуде*, докторска дисертација, Ниш, 2018. стр. 67).

¹³⁹ М. Шкулић, *Посебне доказне радње у функцији сузбијања тероризма*, *op.cit.* стр. 99-100.

¹⁴⁰ Видети: члан 161 став 3 ЗКП.

¹⁴¹ С. Бејатовић, М. Шкулић, В. Ђурђић, Г. Илић, Д. Чворовић, Д. Милојевић, Д. Ђорђевић, Ј. Киурски, М. Матић, Ј. Тинтор, Д. Суботић, Л. Комлен Николић, Р. Лазић, С. Ненадић, В. Трнинић, М. Плазинић, *Приручник за примену законика о кривичном поступку*, 2013., Београд : ОЕБС, Мисија у Србији, стр. 127.

¹⁴² Видети: члан 162 ЗПК.

¹⁴³ Реч је о тужилаштвима посебне надлежности предвиђеним у члану 13 Законом о јавном тужилаштву Сл. гласник РС. Бр. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 78/2011 - др. закон, 101/2011, 38/2012 - одлука УС, 121/2012, 101/2013, 111/2014 - одлука УС, 117/2014, 106/2015 и 63/2016 - одлука УС.

ратних злочина), као и учиниоце системом еnumerације одређених кривичних дела, предвиђених Законом о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције (чл. 2). То су, између осталих, кривична дела: убиство највиших државних представника; тероризам; прање новца; злоупотреба положаја одговорног лица.¹⁴⁴ Посебне доказне радње могу се одредити и за више других кривичних дела за која не поступа јавно тужилаштво посебне надлежности, а које је законодавац набројао. Ту спадају: тешко убиство (чл.114 Кривичног законика¹⁴⁵), отмица (чл.134), приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију (чл. 185 ст.2 и 3), разбојништво (чл. 206 ст. 2 и 3), изнуда (чл. 214 ст. 4), фалсификовање новца (чл. 323 ст. 1 до 3), прање новца (чл. 231 ст. 1 до 4), злоупотреба положаја одговорног лица (чл. 234), злоупотреба у вези са јавном набавком (чл. 234а), неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога (чл. 246 ст. 1 до 3), угрожавање независности (чл. 305), угрожавање територијалне целине(чл. 307), напад на уставно уређење (чл. 308), позивање на насилну промену уставног уређења (чл.309), диверзија (чл. 313), саботажа (чл. 314), шпијунажа (чл. 315), одавање државне тајне (чл. 316), изазивање националне, расне и верске мржње и нетрпељивости (чл. 317), повреда територијалног суверенитета (чл. 318), удруживање ради противуставне делатности (чл. 319), припремање дела против уставног уређења и безбедности Србије (чл. 320), тешка дела против уставног уређења и безбедности Србије (чл. 321), недозвољена производња, држање, ношење и промет оружја и експлозивних материја (чл. 348), недозвољени прелаз државне границе и кријумчарење људи (чл. 350 ст. 2 и 3), злоупотреба службеног положаја (чл. 359), трговина утицајем (чл. 366), примање мита (чл. 367), давање мита (чл. 368), трговина људима (чл. 388), угрожавање лица под међународном заштитом (чл. 392) и кривично дело из чл. 98 ст. 2 до 5 Закона о тајности података; спречавање и ометање доказивања (чл. 336 ст. 1), ако је учињено у вези са неким од напред наведених кривичних дела за која се могу одредити посебне доказне радње.

Законодавац је предвидео нешто другачију ситуацију када је реч о прикривеном иследнику. Наиме, он се може ангажовати за кривична дела за која искључиво поступа јавно тужилаштво посебне надлежности.¹⁴⁶ Са друге стране, тајни надзор комуникације

---

¹⁴⁴ С. Кнежевић, *Кривично процесно право – Општи део*, Ниш 2015. стр. 328.

¹⁴⁵ Остала кривична дела ће бити навођена само по члану Кривичног законика.

¹⁴⁶ Видети: члан 162 став 4 ЗКП.

може се одредити и за кривична дела: неовлашћено искоришћавање ауторског дела или предмета сродног права (чл. 199), оштећење рачунарских података и програма (чл. 298 ст. 3), рачунарска саботажа (чл. 299), рачунарска превара (чл. 301 ст. 3) и неовлашћени приступ заштићеном рачунару, рачунарској мрежи и електронској обради података (чл. 302).¹⁴⁷

Насупрот доказа прибављених применом посебних доказних радњи, од којих се очекује да послуже као основа за утврђивање чињеница и у крајњем случају да се на њима темељи, како оптужни акт јавног тужиоца, тако и евентуално одлука суда о предмету кривичног поступка, стоји доказни материјал који не може или неће послужити као доказ иако је прикупљен применом конкретне доказне радње.¹⁴⁸ Законодавац је у овом случају дао могућнос јавном тужиоцу да заузме став у погледу доказне снаге прикупљених сазнања тако што има могућност да: 1) не покрене кривични поступак у року од шест месеци од дана када се упознао са материјалом прикупљеним коришћењем посебних доказних радњи или 2) изјави да прикупљени материјал неће користити у поступку, односно 3) изјави да против осумњиченог неће захтевати вођење поступка.¹⁴⁹ У том случају за докeze који су прибављени применом посебних доказних радњи, а за које постоји став да се неће користити у даљем току поступка, законодаваца је предвидео обавезу уништавања на основу решења које доноси судија за претходни поступак и који је надлежан за уништење, о чему ће саставити и записник.¹⁵⁰ Остављена је могућност да судија за претходни поступак о доношењу решења о уништењу материјала прибављеног посебном доказном радњом, може обавестити лице према коме је спроведена посебна доказна радња, али само ако су кумулативно испуњена два услова: 1) уколико је у току спровођења радње утврђена истоветност лица о којем се ради; 2) ако то не би угрозило могућност вођења кривичног поступка.¹⁵¹

У току примене посебних доказних радњи може бити прикупљен материјал и о кривичном делу или учиниоцу који нису били обухваћени одлуком о одређивању посебних доказних радњи, где је законодавац такe случајеве дефинисао као *случајни налаз* и предвидео да се он може користити као доказ у поступку само ако се односи на

---

¹⁴⁷ Ibid., став 5.

¹⁴⁸ М. Шкулић, *Тајни аудио и видео надзор као посебна доказна радња у законнику о кривичном поступку Србије*, 28 Тужилачка реч, Гласило Удружења тужичаца Србије, јун 2015. година, стр. 41.

¹⁴⁹ Видети: члан 163 ЗКП.

¹⁵⁰ Ibidem.

¹⁵¹ Ibid., став 2.

кривично дело за које по закону могу применити посебине доказне радње.¹⁵² Тако имамо да о доказном материјалу прикупљеном на овај начин се одлучује било у „посебном“ било у „редовном“ кривичном поступку. Односно, у питању је основ за покретање и вођење како једног од наведених кривичних поступака, тако и за њихово спајање, при чему би јединствени поступак био вођен пред судом посебне надлежности.¹⁵³

Имајући у виду успешност примене посебних доказних радњи, а и изражену осетљивост у примени посебних доказних радњи, како у погледу нарушавања права лица према којима се примењују, тако и у погледу осетљивости самог прикупљеног материјала, законодавац је предвидео тајност у њиховој примени.¹⁵⁴ Прописано је да се предлог за одређивање посебних доказних радњи и одлука о предлогу, бележе у посебном уписнику и чувају заједно са материјалом о спровођењу тих радњи у посебном омоту списка са назнаком „посебне доказне радње” и ознаком степена тајности¹⁵⁵. Подаци о предлагању, одлучивању и спровођењу посебних доказних радњи представљају тајне податке. Дужност чувања ових података као тајне имају и друга лица која су их сазнала у било ком својству.¹⁵⁶

4.4. Поједине посебне доказне радње

4.4.1. Тајни надзор комуникације

Тајни надзор комуникације је прва у низу посебних доказних радњи чија експлоатација се заснива на „надзору и снимању комуникације која се обавља путем телефона или других техничких средстава или надзор електронске или друге адресе осумњиченог и заплону писама и других пошиљки“¹⁵⁷. Појам „надзор“ би требало да представља нешто шире од прислушкивања, јер се по логици ствари под надзор може ставити и оно што се не може прислушкивати (комуникације другим техничким средствима). Поред телефонских у обзир долазе и „други разговори” (нпр. на улици, на

---

¹⁵² Видети: члан 164 ЗКП.

¹⁵³ Г. Илић, М. Мајић, С. Бељански и А. Трешњев, *Коментар законика о кривичном поступку, према стању законодавства од 7. маја 2015. године*, стр. 450.

¹⁵⁴ С. Бејатовић, М. Шкулић, В. Ђурђић, Г. Илић, Д. Чворовић, Д. Милојевић, Д. Ђорђевић, Ј. Киурски, М. Матић, Ј. Тинтор, Д. Суботић, Л. Комлен Николић, Р. Лазић, С. Ненадић, В. Трнинић, М. Плазинић, *Приручник за примену законика о кривичном поступку*, op. cit. стр. 129.

¹⁵⁵ Регулисано Законом о тајности података. Сл. гласник РС. Бр. 104/2009.

¹⁵⁶ Видети: члан 165 ЗКП.

¹⁵⁷ Видети: члан 166 ЗКП.

јавном скупу, састанку и сл), уз снимање помоћу магнетофонских и оптичких уређаја. Мером је обухваћено и надзор електронске поште и класично дописивање писмима и телеграмима, које је овом мером предвиђено као заплена писама и других пошиљки, не само поштанских.¹⁵⁸ Као таква, има да је њена примена једино могућа искључиво на основу услова који су јасно и прецизно дефинисани законом, у сврху кривичног поступка или заштите националне безбедности.¹⁵⁹

До примене посебне доказне радње тајног надзора комуникације долази испуњавањем одређених материјалних и формалних услова¹⁶⁰, који се црпе из закона¹⁶¹. *Материјални услови* за одређивање ове доказна радње се огледају у постојању основа сумње да је одређено лице учинило кривично дело предвиђено чланом 162 Законика о кривичном поступку, а уколико се на други начин не могу прикупити докази за кривично гоњење или би њихово прикупљање било знатно отежано, или пак ако постоје основи сумње да припрема неко од ових кривичних дела. Поред кривичних дела предвиђених у члану 162 Законика о кривичном поступку, ова посебна доказна радња може се, уколико су испуњени општи услови за примену, одредити и за следећа кривична дела: неовлашћено искоришћавање ауторског дела или предмета сродног права (члан 199 Кривичног законика), оштећење рачунарских података и програма (члан 298 став 3 Кривичног законика), рачунарска саботажа (члан 299 Кривичног законика), рачунарска превара (члан 301 став 3 Кривичног законика) и неовлашћени приступ заштићеном рачунару, рачунарској мрежи и електронској обради података (члан 302 Кривичног законика). *Формални услов* се огледа у постојању образложене наредбе судије за претходни поступак донете на основу образложеног предлога јавног тужиоца.

У погледу садржине наредба о тајном надзору комуникације законодавац предвиђа да она мора садржати: „а) расположиве податке о лицу према којем се тајни надзор комуникације одређује; б) законски назив кривичног дела, означање познатог телефонског броја или адресе осумњиченог, односно телефонског броја или адресе за

---

¹⁵⁸ Е. Бећировић, *Посебне доказне радње са посебним фокусом на тајни надзор комуникације*, Правне теме, година 5, број 10, стр. 160. Наведено према: Г. Момчило, *Кривично процесно право*, Пројурис, Београд, 2014. стр. 124.

¹⁵⁹ Б. Лечић, *Улога и значај посебне доказне радње тајног надзор комуникације у истрази кривичног дела тероризма*, CIVATIS, 2017, 7(2), 88-106, стр. 97.

¹⁶⁰ С. Бејаговић, М. Шкулић, В. Ђурђић, Г. Илић, Д. Чворовић, Д. Милојевић, Д. Ђорђевић, Ј. Киурски, М. Матић, Ј. Тинтор, Д. Суботић, Ј. Комлен Николић, Р. Лазић, С. Ненадић, В. Тринић, М. Плазинић, *Приручник за примену законика о кривичном поступку*, op.cit. стр. 131.

¹⁶¹ У члановима 166 и 167 ЗКП.

коју постоје основи сумње да је осумњичени користио; в) разлоге на којима се заснива сумња; г) начин спровођења, обим и трајање посебне доказне радње.¹⁶²

Имајући у виду да се применом ове доказне радње „задире“ у загарантована људска права и слободе, законодавац је приступио и њеном временском ограничењу.¹⁶³ Тако предвиђа њено трајање на три месеца, с тим што се трајање радње може продужити за још три месеца ако је то неопходно ради даљег прикупљања доказа. Уколико се посебна доказна радња спроводи према осумњиченом за кривична дела која спадају у надлежност јавног тужилаштва посебне надлежности (Тужилаштво за организовани криминал и Тужилаштво за ратне злочине), онда се трајање ове радње може продужити највише још два пута по три месеца. Уколико престану разлози за примену посебне доказне радње, она се мора обуставити.¹⁶⁴

За опсервацију комуникације законом су одређени полиција, Безбедносно-информативна агенција или Војнобезбедносна агенција, као специјализовани државни органи опремљени и оспособљени за таква поступања. У томе им, на основу дужности коју им је наметнуо законодавац, помажу поштанска, телеграфска и друга предузећа, друштва и лица регистрована за преношење информација, на тај начин што им омогућавају спровођење надзора и снимања комуникације, као и предају писма и друге пошиљке. За време спровођења тајног надзора комуникације ови државни органи у обавези су да сачињавају дневне извештаје који се онда, заједно са прикупљеним доказима: снимцима комуникације, писмима и другим пошиљкама упућеним осумњиченом или пошиљкама које он шаље и сл, достављају судији за претходни поступак и јавном тужиоцу на њихов захтев.¹⁶⁵

Предивиђене су и ситуације када се у току спровођења тајног надзора комуникације дође до сазнања да осумњичени користи други телефонски број или адресу, тада орган који спроводи надзор прошириће надзор и на нови телефонски број или адресу, али са обавезом обавештавања јавног тужиоца о томе. Ово је значајно из разлога, да осумњичени према коме се мера примењује, а који ма из којих разлога сазна за меру не би могао да је изигра и цело поступање обесмисли. Због тога ће јавни тужилац након пријема обавештења одмах поднети предлог да се накнадно одобри проширење тајног

---

¹⁶² Видети: члан 167 став 2 ЗКП.

¹⁶³ Б. Лечић, *Улога и значај посебне доказне радње тајног надзор комуникације у истрази кривичног дела тероризма*, *op.cit.* стр. 97.

¹⁶⁴ Видети: члан 167 став 3 ЗКП.

¹⁶⁵ Видети: члан 168 ЗКП.

надзора комуникације. Судија за претходни поступак ће након пријема предлога у року од 48 сати одлучити о томе. Одлука коју ће судија донети може бити усвајајућа или одбијајућа. У случају да одбије предлог, сав материјал који се прикупи са нових телефонских бројева или адреса, с обзиром на то, да се, док траје поступак одлучивања не прекида са експлоатацијом мере, мора бити уништен на начин предвиђен у поступању са прикупљеним материјалом.¹⁶⁶

Орган коме је поверено спровођење тајног надзора комуникације по завршетку радње дужан је да судији за претходни поступак достави снимак комуникације, писма и друге пошиљке као и посебан извештај. Садржина форме извештаја је предвиђена на следећи начин: а) време почетка и завршетка надзора; б) податке о службеном лицу које је надзор спровело; в) опис примењених техничких средстава; г) број и распложиве податке о лицима обухваћеним надзором; д) као и оцену о сврсисходности и резултатима примене надзора. Такође, предвиђена је обавеза судије за претходни поступак да приликом отварања писама и других пошиљки пази да се не повреде печати и да се омоти и адресе сачувају, где ће се те радње записнички документовати. Сав материјал добијен спровођењем тајног надзора комуникације доставља се јавном тужиоцу, који ће одредити да се снимци добијени употребом техничких средстава у целини или делимично препишу и опишу. Сви сачињени снимци или заплећене пошиљке могу се користити у кривичном поступку као доказ, али, само, уколико су добијени поштовањем законом прописаних материјалноправних и формалноправних услова. У супротном, потребно је донети решење о издвајању записника о незаконито прикупљеним доказима из списка предмета и уништити их након правноснажно окончаног поступка, јер се на тако прикупљеним доказима не може заснивати судска одлука.¹⁶⁷

4.4.2. Тајно праћење и снимање

Тајно праћење и снимање је једна у низу од законом предвиђених посебних доказних радњи, која се може применити уколико постоје основи сумње да су учињена нека од прописаних тешких кривичних дела, односно да се припрема такво дело и да не постоји могућност да се на други начин прикупе докази или би њихово прикупљање било знатно отежано, са циљем „а) откривање контаката или комуникација

---

¹⁶⁶ Реч је о проширењу тајног надзора комуникације предвиђеном у члану 169 ЗКП.

¹⁶⁷ Видети: члан 170 ЗКП.

осумњиченог на јавним местима или местима на којима је приступ ограничен или у просторијама, осим у његовом стану; б) утврђивања истоветности лица или лоцирања неког лица или ствари“.¹⁶⁸ На овакав начин дефинисани циљеви тајног праћења и снимања осумњиченог дефакто представљају посебан и додатни материјални услов за одређивање ове посебне доказне радње.¹⁶⁹ У основи тајно праћење би представљало тајно опсервирање одређених лица или групе лица и објеката који се налазе под оперативном обрадом и састоји се у тајном слеђењу и осматрању лица, с циљем да се уоче одређене релевантне криминалистичке и кривичнопроцесне чињенице.¹⁷⁰ Ова радња примарно се односи на самог осумњиченог, тј. лице у погледу којег постоје основи сумње да је учинило (или да припрема) неко од кривичних дела у погледу којих је могућа примена посебних доказних радњи, али се секундарно ова посебна доказна радња може усмерити и на друга лица, односно локације, повезане са тим лицима.¹⁷¹ Исти аутор запажа да места или просторије, односно превозна средства других лица могу бити предмет тајног надзора и снимања само ако је вероватно да ће осумњичени ту бити присутан или да користи та превозна средства.¹⁷²

Као и код посебне доказне радње тајни надзор комуникације и код тајног праћења и снимања за испуњење формалног услова потребно је постојање образложене наредбе донете од стране судије за претходни поступак, а по образложеном предлогу јавног тужиоца. Наредба мора да садржи: а) податке о осумњиченом; б) законски назив кривичног дела; в) разлоге на којима се заснива сумња; г) означавање просторија, места или превозног средства; д) овлашћење за улазак и постављање техничких уређаја за снимање; њ) начин спровођења, обим и трајање ове посебне доказне радње.¹⁷³ У погледу трајања тајног праћења и снимања законодавац је предвидео њено трајање на три месеца, с тим што се трајање радње може продужити за још три месеца ако је то неопходно ради даљег прикупљања доказа. Уколико се посебна доказна радња спроводи према осумњиченом за кривична дела за која спадају у надлежност јавног тужилаштва посебне надлежности, онда се трајање ове радње може продужити највише

---

¹⁶⁸ Ibid., члан 171.

¹⁶⁹ М. Шкулић, *Тајни аудио и видео надзор као посебна доказна радња у законнику о кривичном поступку Србије*, 28 Тужилачка реч, Гласило Удружења тужилаца Србије, јун 2015., стр. 46.

¹⁷⁰ Ж. Нинчић, *Надзор комуникација као мера процесне принуде*, Безбједност – полиција - грађани, Бања Лука, 1-2/2014, стр. 103.

¹⁷¹ М. Шкулић, *Тајни аудио и видео надзор као посебна доказна радња у законнику о кривичном поступку Србије*, op.cit. стр. 46.

¹⁷² Ibidem.

¹⁷³ Видети: члан 172 став 2 ЗКП.

још два пута по три месеца. У случају када престану разлози који су одредили њену примену, она што је јако битно је то да се она мора обуставити.¹⁷⁴

За извршење наредбе о трајном праћењу и снимању законодавац се определио као и код тајног надзора комуникације да то извршавају полиција, Безбедносно-информативна агенција или Војнобезбедносна агенција. За време спровођења тајног праћења и снимања, органи који извршавају наредбу дужни су да у складу са чл.173 ЗКП сачињавају одговарајуће дневне извештаје са свим прикупљеним снимцима, који се достављају судији за претходни поступак и јавном тужиоцу, на њихов захтев.

4.4.3. Симуловани послови

Симуловани послови као посебна доказна радња прописани су Закоником о кривичном поступку од 174. до 177. члана. Ако су испуњени општи услови на основу којих се могу предузети посебне доказне радње, на образложени предлог јавног тужиоца суд може одредити: „1) симуловану куповину, продају или пружање пословних услуга; 2) симуловано давање или примање мита“.¹⁷⁵ У основи ова посебна доказна радња би представљала успостављање коруптивног односа у контролисаним околностима ради затицања извршиоца на делу, односно снимања инкриминисане активности, чиме се обезбеђује кључни доказ за кривично гоњење.¹⁷⁶ Оно шта треба нагласити код ове посебне доказне радње, је то, да лице које је овлашћено за закључивање симулованог посла не чини предметно кривично дело.¹⁷⁷

За спровођење симулованог посла неопходна је образложена наредба донета од стране судије за претходни поступак, иницирана достављањем образложеног предлога јавног тужиоца. Образлагањем предлога јавног тужиоца указује се на околности из којих се исцрпљује испуњеност општих услова за одређивање посебних доказних радњи и на неопходност предузимања конкретне доказне радње у тачно одређеном случају. Приликом подношења предлога наводе се расположиви подаци за осумњиченог и прецизира симулована радња чије одређивање јавни тужилац

---

¹⁷⁴ Ibid., став 3.

¹⁷⁵ Видети: члан 174 ЗКП.

¹⁷⁶ Д. Маринковић, Г. Бошковић, *Criminal investigation of corruption and bribery cases*, International Scientific Conference Archibald Reiss Days, Криминалистичко-полицијска академија, Београд 2015., стр. 51.

¹⁷⁷ Ј. Матијашевић-Обрадовић, *Симуловани послови – посебна доказна радња у актуелном кривичнопроцесном законодавству и пракси*, Гласник Адвокатске коморе Војводине, број 9-12, 2017., стр. 398.

предлаже.¹⁷⁸ Напослетку наредба коју доноси судија за претходни поступак мора испунити законом одређену форму у погледу: а) податка о осумњиченом; б) законског назива кривичног дела; в) разлога на којима се заснива сумња; г) начина спровођења, снимања и документовања; д) обим и трајање посебне доказне радње.¹⁷⁹

Ограниченост у погледу временског трајања симулованих послова као посебне доказне радње предвиђена је као и код тајног праћења и снимања на три месеца, с тим што се може продужити за још три месеца, уколико је то неопходно ради даљег прикупљања доказа. Односно, уколико се ова радња предузима због кривичних дела за која поступају јавна тужилаштва посебне надлежности, трајање се може продужити још два пута по три месеца,¹⁸⁰ где долазимо до формуле $(3m + 3m + 3m + 3m)$ ¹⁸¹, која нам покажује да је максимално трајање ове посебне доказне радње годину дана за најтежа кривична дела. Законодавац је и код ове доказне радње предвидео да се она мора прекинути чим престану разлози за њену примену.

Наредбу о овој доказној радњи извршава, по правилу, овлашћено лице полиције, Безбедносно-информативне агенције или Војнобезбедносне агенције, а ако то захтевају посебне околности случаја и друго овлашћено лице. О спровођењу симулованих послова орган који поступа има обавезу да сачињава дневне извештаје који се заједно са прикупљеним снимцима достављају судији за претходни поступак и јавном тужиоцу, на њихов захтев.¹⁸²

Оно што је значајно истаћи код начина извршења ове посебне доказне радње је то да се изричито забрањује, а онда је и кажњиво да лице које закључује симуловани посао подстрекава другог на извршење кривичног дела.¹⁸³ Законодавац је овде имао на уму да у радњама пружања симулованих пословних услуга и склапања симулованих правних послова не сме бити обележја провоцирања другог лица на кривично дело. И поред тога што ова радња нужно може имати одређене сличности с провокацијом, она не сме прерасти у „чисто“ провоцирање кривичног дела, што би у кривичноправном смислу

---

¹⁷⁸ Г. Илић, *Правни оквир и пракса примене посебних поступака и мера за тајно прикупљање података у Републици Србији*, Београд 2015., стр. 12.

¹⁷⁹ Видети: члан 175 став 2 ЗКП.

¹⁸⁰ Ibid., став 3.

¹⁸¹ Ј. Матијашевић-Обрадовић, *Симуловани послови – посебна доказна радња у актуелном кривичнопроцесном законодавству и пракси*, стр. 399.

¹⁸² Видети: члан 176 ЗКП.

¹⁸³ Ibid., став 3.

чинио институт подстрекавања¹⁸⁴. Суштински, активности службеног лица не смеју стварати вољу код другог лица да учини кривично дело.¹⁸⁵

Након што радња престане, органи тј. овлашћена лица која извршавају наредбу, имају дужност да поднесу извештај који се доставља судији за претходни поступак. Заједно са извештајем, доставља се и целокупна документација о предузетој посебној доказној радњи, оптичке, тонске или електронске записе и друге прикупљене доказе. Извештај који овлашћено лице подноси према форми коју је законодавац предвидео мора да садржи: а) време закључења симулованих послова; б) податке о лицу које је симуловане послове закључило, осим ако је то учинио прикривени иследник; в) опис техничких средстава која су примењена; г) број и расположиве податке о лицима укљученим у закључење симулованих послова. Извештај и сав доказни материјал судија за претходни поступак прослеђује јавном тужиоцу.¹⁸⁶

4.4.4. Рачунарско претраживање података

Рачунарско претраживање података као посебна доказна радња представља „рачунарско претраживање већ обрађених личних и других података и њихово поређење са подацима који се односе на осумњиченог и кривично дело“.¹⁸⁷ Односно, на овакав начин омогућава се проверавање базе података према одређеним карактеристикама да би се дошло до сазнања, која могу дати траг који доводи до извршиоца кривичних дела.¹⁸⁸ Суштина ове доказне радње огледа се у томе да полиција може слободно да приступа свим евиденцијама које се воде аутоматизовано, што одудара од начела заштите права на приватност грађана и информатичко самоодређење.¹⁸⁹ Имамо да коришћењем ове посебне доказне радње, могу се издвојити и „сравнити“ различите чињенице регистроване у полицијским и осталим базама података и евиденцијама: прелазак државне границе, легитимисање, *modus operandi*, проузроковање саобраћајног деликта или саучесништво у саобраћајној несрећи, висина пријављеног пореза, и друге, које могу убрзати идентификацију извршилаца кривичних

¹⁸⁴ Ради се о институту који Кривични законик у члану 34 дефинише као умишљајно подстрекавање другог да изврши кривично дело.

¹⁸⁵ М. Радисављевић и П. Тетковић, *Посебне доказне радње у тужилачкој истрази у Србији*, Тужилачка истрага регионална кривичнопроцесна законодавства и искуства у примени, Мисија ОЕБС-а у Србији Београд, 2014. стр. 181.

¹⁸⁶ Видети: члан 177 ЗКП.

¹⁸⁷ Ibid., члан 178.

¹⁸⁸ Т. Бугарски, *Доказне радње у кривичном поступку*, Правни факултет Нови Сад, 2014., стр. 86.

¹⁸⁹ З. Ивановић, М. Жарковић – *Претресање уређаја за аутоматску обраду података и аутоматско рачунарско претраживање података*, Криминалистичке теме, Зборник радова, 2019. стр. 424.

дела.¹⁹⁰ Према запажању аутора на овај начин, лице које је означено улази у круг сумњивих лица за извршење кривичног дела, или уколико такве чињенице не постоје уз друге разлоге издваја из круга потенцијалних извршиоца кривичног дела.¹⁹¹ У литератури ова посебна истражна радња означава се као *растер потрага*, а њен назив долази од речи „растер“, што значи контролно обележје. Растер претрага може бити позитивна, онда када се користи за утврђивање круга сумњивих лица или негативна, онда када искључује из даље провере одређено лице које није сумњиво.¹⁹²

Када су испуњени услови предвиђени као код свих до сада изложених посебних доказних радњи, судија за претходни поступак образложеном наредбом одређује њену примену на основу предлога јавног тужиоца. Предвиђено је да образложена наредба садржи: а) податке о осумњиченом; б) законски назив кривичног дела; в) опис података које је потребно рачунарски претражити и обрадити; г) означање државног органа дужног да спроведе претрагу тражених података; д) обим и време трајања ове посебне доказне радње.¹⁹³ Такође, ова посебна доказна радња може трајати највише три месеца, а због неопходности даљег прикупљања података може се, изузетно, продужити још највише два пута у трајању од по три месеца. Са њеном применом ће се престати као и код осталих посебних доказних радњи одмах чим престану разлози за њену примену.¹⁹⁴ У погледу трајања ове посебне доказне радње примећује се да је њено максимално трајање предвиђено на девет месеци, односно да је краће у односу на до сада изложене посебне доказне рање.

За извршење рачунарског претраживања поред, до сада уобичајних органа, полиције, Безбедносно-информативне агенције, Војнобезбедносне агенције законодавац поверава примену ове посебне доказне радње царинским, пореским или другим службама или другим државним органима, односно правном лицу које на основу закона врши јавна овлашћења.¹⁹⁵ Разлог томе је да и други државни органи, односно правна лица воде одређене евиденције и да они у складу са циљем ове посебне доказне радње имају прегледнији приступ и увид у садржину похрањених података.

Након спровођења, државни орган односно правно лице доставиће судији за претходни поступак извештај, по логици ствари то је очигледан след корака, јер је

---

¹⁹⁰ С. Кнежевић, *op. cit.* стр. 337.

¹⁹¹ *Ibidem.*

¹⁹² *Ibidem.*

¹⁹³ Видети: члан 179 ЗКП.

¹⁹⁴ *Ibid.*, став 3.

¹⁹⁵ Видети: члан 180 ЗКП.

судаја за претходни поступак издао наредбу за спровођење ове посебне доказне радње, док ће судија за претходни поступак тај извештај доставити јавном тужиоцу, и то оном јавном тужиоцу који је дао предлог за спровођење ове мере. У погледу садржине извештаја законодавац предвиђа следеће неизоставне елементе: податке о времену почетка и завршетка рачунарског претраживања података, податке који су претражени и обрађени, податке о службеном лицу које је спровело посебну доказну радњу, опис примењених техничких средстава, податке о обухваћеним лицима и резултатима примењеног рачунарског претраживања података.¹⁹⁶

4.4.5. Контролисана испорука

Када је реч о контролисаној испоруци, уз испуњење материјалих услова предвиђених и код других изложених посебних доказних радњи, њу може одредити Републички јавни тужилац, односно јавни тужилац посебне надлежности ради прикупљања доказа за поступак и откривања осумњичених. Оно што је карактеристично код ове посебне доказне радње и оно што је издваја од осталих је то да се иста спроводи од стране јавног тужиоца и по његовој наредби, а не по наредби судије за претходни поступак.¹⁹⁷ Њеним одређењем јавни тужилац омогућава „да уз знање и под надзор надлежних органа, незаконите или сумњиве пошиљке: а) буду испоручене у оквиру територије Републике Србије; б) уђу, пређу или изађу са територије Републике Србије.“¹⁹⁸

Према мишљењу других аутора, са којима се слажем, ова мера подразумева координисану међународну акцију и сарадњу између држава која се може огледати у виду билатералних уговора. Такође, ова мера подразумева и чвршћу сарадњу између јавног тужиоца републичког ранга, односно Републичког јавног тужиоца, Тужиоца за ратне злочине и организовани криминал и МУП-а РС.¹⁹⁹

Наредбом јавног тужиоца одређује се начин спровођења контроле испоруке, као и државни органи који ће ту меру применити.²⁰⁰ Оно што је битко код наредбе је то да она мора имати адекватно образложење из кога ће произилазити законски онов на

---

¹⁹⁶ Ibid., став 2 и 3.

¹⁹⁷ М. Плазинић, М. Стојковић, *Примена посебних доказних радњи и механизми њихове контроле*, 28 Тужилачка реч, Гласило Удружења тужилаца Србије, јун 2015. година, стр. 20.

¹⁹⁸ Видети: члан 181 ЗКП.

¹⁹⁹ М. Плазинић, М. Стојковић, *Примена посебних доказних радњи и механизми њихове контроле*, стр. 20.

²⁰⁰ Видети: члан 182 ЗКП.

основу кога се примењује ова радња. Спровођење контролисане испоруке јавни тужилац поверава полицији или другим државним органима, чије учествовање на основу конкретног предмета би било делотворније, као што су, на пример, други безбедносни органи, царинска служба, порески органи и сл. Када контролисана испорука има међународни карактер, за њено спровођење потребна је сагласност надлежних органа заинтересованих држава и по принципу узајамности, а све то у складу са потврђеним међународним уговорима, којима је детаљније уређен њен садржај.²⁰¹

4.4.6. Прикривени иследник

Прикривени иследник као посебна доказна радња може се одредити „ако се коришћењем других посебних доказних радњи не могу прикупити докази за кривично гоњење или би њихово прикупљање било знатно отежано“.²⁰² Оваква законска формулација указује на то да се ради о правном институту који се одликује изузетношћу свог карактера. Суштински посматрано предвиђен је за откривање и доказивање кривичних дела организованог криминала, тако што се у криминалну организацију убацује посебно обучен полицијски службеник, наравно са лажним идентитетом и исправама, ради откривања њених вођа, чланова и криминалне делатности којом се организација бави.²⁰³

Посматрано историјски када је у питању прикривени иследник у литератури проналазимо да постоје одређене потврде да су неке веома сличне методе користили полицијски органи појединих држава још почетком 18. века.²⁰⁴ Сходно томе, битно је напоменути да су почети полицијске инфилтрације везани за име француског детектива Еугена Видока (1775–1857), за кога се зна да је у периоду од 1810. до 1827. у оквиру тајне полиције Париза водио Одељење за кривичне истраге.²⁰⁵ Данашње активности

---

²⁰¹ С. Бејатовић, М. Шкулић, В. Ђурђић, Г. Илић, Д. Чворовић, Д. Милојевић, Д. Ђорђевић, Ј. Киурски, М. Матић, Ј. Тинтор, Д. Суботић, Л. Комлен Николић, Р. Лазић, С. Ненадић, В. Трнинић, М. Плазинић, *Приручник за примену законика о кривичном поступку, op. cit.* стр. 140.

²⁰² Видети: члан 183 ЗКП.

²⁰³ С. Бејатовић, М. Шкулић, В. Ђурђић, Г. Илић, Д. Чворовић, Д. Милојевић, Д. Ђорђевић, Ј. Киурски, М. Матић, Ј. Тинтор, Д. Суботић, Л. Комлен Николић, Р. Лазић, С. Ненадић, В. Трнинић, М. Плазинић, *Приручник за примену законика о кривичном поступку, op. cit.* стр. 140.

²⁰⁴ Ж. Нинчић, *Могућност ангажовања прикривеног иследника у откривању кривичних дела тероризма*, Војно дело, Београд, лето/2010. стр. 402.

²⁰⁵ *Ibidem*.

прикривеног иследника као посебне доказне радње процесно правно су регулисане члановима 183. до 187. Законика о кривичном поступку.

Када је речено да ова доказна радња има изузетан карактер мислило се на то да је она опасна за онога који учествује у њеном спровођењу, а и у погледу њеног одређивања. Тако имамо да за њено одређивање није довољно испуњење општих услова предвиђених за све остале посебне доказне радње, него је потребан и посебан услов²⁰⁶ – да се ниједном другом посебном доказном радњом не могу прикупити докази за кривично гоњење, или би њихово прикупљање било знатно отежано.²⁰⁷ Посебно ограничење за примену ове доказне радње исказано је у томе што се она може одредити само за кривична дела за која поступа јавно тужилаштво посебне надлежности.²⁰⁸

Наредба судије за претходни поступак којом се одређује ангажовање прикривеног иследника има обавезне и факултативне елементе.²⁰⁹ У обавезне елементе спадају подаци о лицима и групи према којима се примењује, опис могућих кривичних дела (што би подразумевало и њихов законски назив), начин, обим, место и трајање ангажовања прикривеног иследника. Као факултативни елементи наредбе о ангажовању прикривеног иследника наведени су употреба техничких средстава за фотографисање или тонско, оптичко или електронско снимање.²¹⁰ Иако законском одредбом то није дефинисано, не би требало искључити могућност да судија за претходни поступак одобри улазак у стан и просторије ради постављања техничких средстава за снимање.²¹¹

Предвиђено је да примена ове посебне доказне радње траје колико је потребно да се прикупе докази, а најдуже годину дана, осим у случају када образложеним предлогом јавног тужиоца, судија за претходни поступак може трајање радње продужити за најдуже шест месеци.²¹² Као и код других посебних радњи, примена ове радње се прекида чим престану разлози за њену примену.²¹³ Из изложеног се види да се

---

²⁰⁶ С. Бејатовић, М. Шкулић, В. Ђурђић, Г. Илић, Д. Чворовић, Д. Милојевић, Д. Ђорђевић, Ј. Киурски, М. Матић, Ј. Тинтор, Д. Суботић, Л. Комлен Николић, Р. Лазић, С. Ненадић, В. Трнинић, М. Плазинић, *Приручник за примену законика о кривичном поступку*, *op. cit.* стр. 140.

²⁰⁷ Видети: члан 183 ЗКП.

²⁰⁸ О посебним ограничењима за примену прикривеног иследника је у претходном делу рада било речи.

²⁰⁹ М. Плазинић, М. Стојковић, *Примена посебних доказних радњи и механизми њихове контроле*, *op. cit.* стр. 20.

²¹⁰ Видети: члан 184 став 2 ЗКП.

²¹¹ Г. Илић, М. Мајић, С. Бељански и А. Трешњев *Коментар законика о кривичном поступку, према стању законодавства од 7. маја 2015. године*, стр. 472.

²¹² Видети: члан 184 став 3 ЗКП.

²¹³ *Ibidem*.

законодавац определио за ограничено трајање ове посебне доказне радње, а да ли ће то ограничење производити потешкоће у пракси остаје да се види на конкретним примерима. Као пример погодан за сагледавање ове проблематике може послужити један случај који је у литератури најпознатији, а односи се на коришћења прикривеног иследника у пракси Сједињених Америчких Држава који је везан за активности ФБИ агента Џозефа Пистонеа (Joseph Pistone), који је у периоду од 1975. до 1981. био инфилтриран у њујоршку Бонано фамилију Коза ностре.²¹⁴ Како се наводи у овом случају агент је током шест година, колико је провео унутар организације коју је надзирао успео да сакупи доказе о њиховим свакодневним активностима, од којих су најважније биле информације о њеним контактима са другим организованим криминалним групама, што је након окончања његовог рада имало за резултат осуду више од 100 учинилаца кривичних дела организованог криминала у познатом случају *Pizza Connection*.²¹⁵ Из овога се намеће закључак да је Пистонеова активност била временски ограничена (као што је случај у нашем законодавству), његови резултати засигурно не би били ни близу оних које је постигао захваљујући, између осталог, дужини његовог деловања, односно било би прикупљено далеко мање доказа и то само за оне ниже рангиране припаднике организоване криминалне групе, док би они на највишим позицијама остали неугрожени, с обзиром на то да су они обазриви у поклањању поверења и пажње „недоказаним“ члановима.²¹⁶ У нашем позитивном законодавству приликом временског ограничења примене прикривеног иследника законодавац се несумљиво руководио заштитом људских права, а све то са друге стране на уштрб ефикасности посебне доказне радње. Како ће то утицати у пракси приликом одређивања и примене остаје да се изводе закључци и другим научним радовима.

Када судија за предходни поступак донесе наредбу о ангажовању прикривеног иследника он тада не одређује поименично лице које ће се наћи у улози прикривеног иследника, већ то под псеудонимом или шифром одређује министар надлежан за унутрашње послове, директор Безбедносно-информативне агенције или директор Војнобезбедносне агенције, односно лице које они овласте.²¹⁷ Оно што треба истаћи је да према актуелном законском решењу за прикривеног иследника, поред овлашћеног службеног лице органа унутрашњих послова, Безбедносно-информативне агенције или

---

²¹⁴ В. Делибашић, *Прикривени иследник*, Журнал за криминалистику и право, Београд, 2016. стр. 85.

²¹⁵ Ibidem.

²¹⁶ Ibidem.

²¹⁷ Видети: члан 185 ЗКП

Војнобезбедносне агенције, може се ангажовати и друго лице које може бити и страни држављанин, уколико то захтевају посебне околности случаја.²¹⁸ Када су у питању органи који су по закону овлашћени да ангажују прикривеног иследника у Министарства унутрашњих послова у оквиру Управе криминалистичке полиције систематизована је Служба за криминалистичко-обавештајне послове и прикривене иследнике, која се састоји од Одељење за криминалистичко-обавештајне послове и Одељење за прикривене иследнике. Одељење за прикривене иследнике је формирано почетком 2006. године у чијем саставу се налазе два Одсека и то: Одсек за припрему операција прикривених иследника и Одсек за реализацију операција прикривених иследника.²¹⁹

Како би се заштитио идентитет прикривеног иследника, у циљу повећања безбедности лица које учествује у извођењу тајне операције, законодавац овлашћује надлежне органе да могу изменити податке у базама података и издати личне исправе са измењеним подацима, где би ти подаци представљали тајне податке.²²⁰ Оно што је битно истаћи овде, иако законодавац то изричито није предвидео, да лица која би учествовала у измени података у бази података и издала личне исправе са тим лажним подацима не би чина неко од предметних кривичних дела (фалсификовања исправа, фалсификовања службене исправе, навођење на оверавање неистинитог садржаја итд).²²¹ Зарад елиминисања или умањења сумње коју преступници имају у контакту са новим члановима, може и ради потврђивања веродостојности издатих лажних података, састављају се легенде, односно заштитне (фиктивне) приче о идентитету и својствима ангажованог тајног агента. Тако састављена прича о агентовом пореклу и личности је у суштини фингирани биографски извештај.²²² Са друге стране, оно што је битно за прикривеног иследника је то да он не може деловати у својству „агента провокатора”, јер је забрањено и кажњиво да он подстрекава на извршење кривичног дела.²²³ Према томе, имамо да уколико би прикривени иследник у току свог ангажовања вербалном или неком другом радњом код неког припадника криминалне групе створио или учврстио одлуку да изврши кривично дело, изложио би се кривичном гоњењу и

---

²¹⁸ Ibidem.

²¹⁹ <http://www.mup.gov.rs/>

²²⁰ Видети: члан 185 став 3 ЗКП.

²²¹ В. Делибашић, *Прикривени иследник, op. cit.* стр. 87.

²²² Д. Маринковић, *Криминалистички аспекти ангажовања прикривеног следника*, Безбедност, Београд, 1-2.2009. стр. 142.

²²³ Видети: члан 185 став 4 ЗКП.

кажњавању, јер улога која му је по закону додељена не може га заштити од његових умишљајних радњи.²²⁴

У току ангажовања законодавац је наметнуо обавезу прикривеном иследнику да доставља периодичне извештаје свом непосредном старешини, а који ће их по завршетку ангажовања достављати судији за претходни поступак, уз фотографије, оптичке, тонске или електронске снимке, прикупљену документацију и све прибављене доказе.²²⁵ У погледу форме, извештај мора да садржи: време почетка и завршетка ангажовања прикривеног иследника, шифру или псеудоним прикривеног иследника, опис примењених поступака и техничких средстава, податке о лицима обухваћеним посебном доказном радњом и опис постигнутих резултата.²²⁶

Оно што је код прикривеног иследника бито да се он може изузетно испитати као сведок, али то под шифром или псеудонимом, где се странкама у поступку и браниоцу не открива истоветност прикривеног иследника, док се позивање врши преко старешине, који је одредио његово ангажовање и који својом изјавом потврђује истоветност прикривеног иследника.²²⁷ На послетку треба истаћи да се судска одлука не може заснивати искључиво или у одлучујућој мери на исказу прикривеног иследника.²²⁸ Оде је реч о томе да је фактичка процена суда када своју одлуку заснива у „одлучујућој“ мери на оваквом доказу, док би одлука заснивана „искључиво“ на исказу прикривеног иследника била онда када би то практично био једини релевантни доказ, што је прилично тешко замислити као реално у неком конкретном случају, јер тада кривични поступак не би могао, односно, не би смео „ући“ у фазу главног претреса.²²⁹

---

²²⁴ С. Бејатовић, М. Шкулић, В. Ђурђић, Г. Илић, Д. Чворовић, Д. Милојевић, Д. Ђорђевић, Ј. Киурски, М. Матић, Ј. Тинтор, Д. Суботић, Ј. Комлен Николић, Р. Лазић, С. Ненадић, В. Трнинић, М. Плазинић, *Приручник за примену законика о кривичном поступку*, *op. cit.* стр. 142.

²²⁵ Видети: члан 186 ЗКП.

²²⁶ *Ibid.*, став 2.

²²⁷ Видети: члан 187 ЗКП.

²²⁸ *Ibid.*, став 3.

²²⁹ М. Шкулић, *Организовани криминалитет, појам, појавни облици, кривична дела и кривични поступак*, Београд, 2015., стр. 538–539.

V СУДСКА ПРАКСА

5.1. Пракса судова у Србији

Како би се на прави и потпун начин сагледала сврсисходност и законитост примене посебних доказних радњи у сузбијању корупције у Србији у наставку ће бити извршена анализа неколико судских одлука везаних за коруптивна кривична дела. Циљ овог поглавља је приказ дешавања у пракси у вези са кривичним делима корупције, али и предочавање слике из реалног живота о манифестацији онога што о посебним доказним радњама и корупцији читамо у литератури.

Биће речи о томе како је улога посебних доказних радњи довела до ефикасније борбе против корупције, односно помогла у откривању и доказивању ових тешких кривичних дела, и то уз сагледавање случајева када је окривљенима за кривична дела корупције суд изрекао осуђујућу пресуду, односно када је суд изрекао ослобађајућу пресуду, како и зашто је дошло до ослобађајуће пресуде, односно како су посебне доказне радње биле значајне тужилаштву за доказивање да је оптужени крив.

Наиме, у наставку ћемо уз анализирање датих случајева из праксе судова у Србији предочити проблеме који се најчешће појављују приликом откривања и доказивања коруптивних кривичних дела, те изнети став о ефикасности њиховог обелодањивања, односно указати на значај посебних доказних радњи за довођење њихових починиоца пред светлом истине. У питању је дакле класична *case study* метода која омогућава да се корупција, као и улога посебних доказних радњи у сузбијању коруптивних кривичних дела квалитетније анализира и разјасни.

Случај I²³⁰

У овом случају ради се о В.П. саобраћајном полицајцу, у чији делокруг послова улази спровођење увиђаја у вези саобраћајних несрећа и писање извештаја о тим незгодама. Тако је фебруара 2010. године негде на периферији Земуна у Београду његов задатак управо био спровођење увиђаја саобраћајне незгоде која је изазвана од стране возача аутобуса (Д.Л.). Наиме, он је налетео на путничко возило марке „Renо“, које је затим ударило друго возило марке „Jugo“, тако да је заправо било речи о ланчаном судару. Већа оштећења су изазвана на путничким возилима. На лице места изашла је

---

²³⁰ Случај преузет : Ј. Тирић, С. Бејатовић, Ђ. Ђорђевић, М. Матић, Н. Мрвић-Петровић, М. Шкулић и А. Орловић, *АНАЛИЗА ризика у циљу процене регулаторних и организационих препрека ефикасним истрагама и поступцима у кривичним делима корупције*, *op.cit.*, стр. 83-84.

како патрола полиције, тако и хитна помоћ која је због болова у колелу возача „Реноа“ одвезла у земунску болницу.

Према речима возача аутобуса полицијски службеник му је приликом састављања извештаја, односно вршења увиђаја рекао да је он крив за саобраћајну незгоду и да све зависи од тежине повреде возача „Реноа“, као и да уколико се ради о прелому ноге, квалификација дела је тешка телесна повреда те да ће у том случају правна служба МУП-а од које и зависи исход, случај квалификовати као кривично дело и поднети кривичну пријаву против њега, те да је затим отишао у болницу како би сазнао о каквој повреди се ради.

Међутим, према речима полицијског службеника у болници је отишао по службеној дужности, а када је сазнао да се не ради о било каквој тежој повреди ноге, са свог приватног телефона назвао је возача аутобуса да би му то саопштио, такође, том приликом му је предложио да се сутрадан у вечерњим сатима нађу у центру Земуна, како би му објаснио о каквој ситуацији је реч. Наредног дана, око пола 9 увече када је дошао својим приватним аутомобилом на договорено место и Д.Л. ушао у ауто, објаснио му је да је ситуација за њега добра, јер возач „Реноа“ није теже повређен. Након тога, према његовим речима Д.Л. је изашао из аута а пришли су му инспектори МУП-а из унутрашње контроле и наредили да и он изађе из возила. Ушли су у његов ауто где су, поред мењача, пронашли новчанице (две од по 50 евра). Том приликом његова изјава била је иста као и касније на суду, да не зна како су се новчанице ту нашле и да је његова претпоставка да их је Д.Л. оставио, али без да је он било какву противуслугу тражио. Питања на која немамо одговор, али на која ни инспектори нису имали адекватан и уверљив одговор како приликом саслушања тако и касније на самом суђењу била су усмерена на: зашто је уопште звао Д.Л. и зашто је ишао да се нађе са њим? В.П. је наравно био доследан својој причи која је без размишљања неуверљива.

Расветљавање овог случаја било је на следећи начин. Наиме, према речима возача аутобуса полицајац В.П. га је, већ на самом увиђају питао да ли му је тај посао једини и шта ће уколико га изгуби, што нам већ указује на навођење да се пристане на давање мита, а затим му објаснио да ће му учинити услугу, тако што ће у свом извештају о увиђају написати оно што ће њему ићи у прилог и да ће остати у контакту. Међутим, по доласку кући од својих најближих је добио савете да све пријави унутрашњој контроли МУП-а, јер му је полицијски службеник тражио мито, након чега је и отишао у МУП и са инспекторима унутрашње контроле договорио да ће бити извршилац симулованог посла, те су му они дали две обележене новчанице од по 50 евра.

Када је отишао на уговорени састанак са полицајцем инспектори су их следили. Том приликом, у колима му је полицајац предочио да ће извештај подесити тако да буде у повољан за њега и рекао да му плати колико би он то могао. Д.Л. је у том случају из џепа извадио обележене новчанице које су му дали инспектори и пружио их полицијском службенику који их је пресавио и одложио поред мењача. Након предаје новчаница изашао је из аутомобила у који су одмах ушли инспектори.

Четдесетчетворогодишњи полицијски службеник, иначе ожењен и отац једног малолетног детета, осуђен је на две године и четири месеца затвора, у кривичном поступку, у првом степену, док му је у другом степену казна смањена на две године.

У овом случају поступак је кратко трајао, а изречена казна била је релативно строга, с обзиром на то да се радило о 100 евра као о и чињеници да је полицајац био до тада неосуђивано лице. Међутим, на судску одлуку је имало утицаја то што се радило о полицијском службенику, дакле о неком ко првенствено треба да се бори и разоткрива корупцију, а не да се служи њоме. Реч је о неком виду казне са превентивним дејством, односно виду упозорења свим полицајцима да не траже нити примају мито, јер су лица од којих се у народу прво очекује законитост и поузданост.

Случај 2²³¹

Овај случај ћемо посматрати и упоредити са претходним. Као и у претходном случају и у овом случају се ради о кривичном делу примање мита где је на крају, такође, оптужени проглашен кривим. Међутим уочићемо и извесне разлике.

Наиме, овде се ради о Р.К., тридесетједногодишњем саветнику у тадашњем Савезном девизном инспекторату, који је 2001. године добио задатак да спроведе анализу пословања једне приватне, мале спољнотрговинске организације. После неког времена у тој фирми утврдио је да је дотична организација оштетила државни буџет за близу 200.000 долара и то саопштио одговорном руководиоцу М.Н, те му указао да се то може завршити тако што ће његов налаз и мишљење да буду у корист фирме и неће морати да плате казну. Тражио је заузврат одређену накнаду, тачније мито од 35.000 тадашњих немачких марака, на шта му је руководилац фирме одговорио да је то велика свота новца и да му може дати 5.000 већ сутрадан у његовој канцеларији.

По договору, Р.К. је сутрадан дошао у канцеларију М.Н. и узео коверат са 5.000 марака, ставио у унутрашњи џеп сакоа, уз наговештај да је то само прва рата. У том

---

²³¹ Случај преузет: Ibid., стр. 85-86.

тренутку, у канцеларију су ушли полицајци и извршили претрес Р.К. те пронашли 5.000 (претходно обележених) марака, ухапсили су га и против њега је покренут кривични поступак.

Међутим, Р.К. се у судском поступку бранио тако што је наводио да је М.Н. још у кафани покушавао да му стави у руке или у цеп неке паре, а да он није желео. Према његовим речима, уговорени састанак у канцеларију био је како би анализирали неке рачуноводствене извештаје, те да су управо сутрадан у канцеларији код М.Н., решавалио томе, али да му је М.Н. и том приликом нудио новац (мито), те да су у тренутку када му је М.Н. ставио коверат у сакоу у канцеларију ушли неки људи, за које ће се испоставити да су полицијски инспектори, претресли су га и пронашли коверат који он наводно није ни желео. Суд је у поступку саслушао сведоке, службенике запослене у фирми, а који су сведочили у корист свог колеге М.Н. и демантовали причу да је Р.К. силом стављен коверат у цепу.

Поступак је веома дуго трајао, толико да је од тренутка хапшења Р.К. до изрицања првостепене пресуде прошло је скоро 10 година, а до другостепене, правноснажне пресуде, још три године. Кривични поступак, између осталог, трајао је дуго јер је неколико пута прекидан, због тога што се Р.К. жалио на озбиљне здравствене сметње.

Све у свему, на крају је суд Р.К. прогласио кривим, али је узео у обзир многе олакшавајуће околности, пре свега чињеницу да се Р.К. у међувремену оженио и добио дете, да раније није био осуђиван, његово здравствено стање. Стога, осуђен је на казну затвора у трајању од 10 месеци, при чему му је одређено да казну може издржавати у свом стану (кућни затвор).

Дакле, анализирајући случај 1 и случај 2 уочавамо, на страни то да је очигледна неуједначена пракса судова у Србији, нешто заједничко, а то је начин на који су оптужени ухађени, тј. откривени у својим корупционим активностима. У оба случаја коришћена је посебна доказна радња „симуловани посао“, и код оптужених су пронађене обележене новчанице, што представља необорив доказ на суду. Без ове врсте „симулованих правних послова“ и обележених новчаница корупција би се тешко могла доказати, јер су се и у једном и у другом случају, примаоци мита бранили на исти начин.

Случај 3²³²

---

²³² Случај преузет : Ibid., стр. 87-88.

У овом случају ради се о Г.Н. чиновнику у једној малој општини у унутрашњости Србије. Г.Н. иако је радио на хијерархијски ниском положају важио је за некога ко може за одређену суму новца све да „среди“ у општини па тако и да утиче на општинске инспекторе. Т.К., иначе власник мале приватне трговинске радње, имао је извесних проблема са општинским пореским органима јер су га, како је он навео, неоправдано задуживали. Због тога одлучио је да затражи помоћ од Г.Н., те је од једног познаника набавио његов број телефона. Истог је позвао да се нађу у једном кафићу, како би му објаснио у чему је његов проблем. Приликом њиховог састанка и објашњавања ситуације у којој се Т.К. налази, чиновник је рекао да ће покушати да реши ствар, да зна где и кога треба „подмазати“ и за ту услугу затражио да му што пре да 1.000 евра како би му се порез смањио за отприлике 3.000 евра, на шта би овај „уштедео“ 2.000 евра. Сутрадан у истом кафићу Г.Н. је у коверти добио тражених 1.000 евра, те рекао да не гарантује али да ће дати све од себе да му реши проблем.

Међутим, након неколико месеци од догађаја Т.К-ова жалба на првостепено одређени порез одбијена је и пореско решење је постало правоснажно, што је Т.К. наљутило и позвао је Г.Н. Чиновник је и том приликом поновио и тврдио како ништа није гарантовао и да је он са своје стране учинио све, али да онај коме је новац дао није урадио оно што је требало, те да не може да тражи новац који је дао натраг као и да би требало да се помири са тим „губитком“. Бесан и пун гнева Г.Н. је отишао у полицију и пријавио чиновника. Полиција је поднела кривичну пријаву, тужилаштво подигло оптужницу и цео случај је доспео на суд. Међутим, на суду Т.К. је променио исказ и више није теретио чиновника. Наиме, он је рекао да је са Г.Н. ступио у контакт да би га само питао за савет, а не да подмићује. Изјавио је и да му овај никада није тражио новац, нити му је било шта обећавао, али да се он надао да ће он рећи неку „лепу реч“ за њега тамо где треба, а како се није десило то, он је у бесу непромишљено пријавио Г.Н. за примање мита. На основу оваквог Т.К-овог преокрета на суду више није било никаквих доказа против Г.Н. и он је ослобођен оптужбе. Првостепена пресуда је постала правоснажна.

Неизвесно је шта је заправо истина у конкретном случају, да ли је чиновник заиста невин, а да га је Т.К. неосновано пријавио како би му напакостио, или је можда било сасвим другачије, да је Т.К. променио исказ јер је схватио да и сам може кривично одговорати и то за давање мита. Међутим, извесно је да како није било симулованог посла као у претходним случајевима и „обележених новчаница“ тако није било ни одговарајућег адекватног необоривог доказа за корупцију.

Долазимо до закључка да највећу улогу у откривању и доказивању корупције имају посебне доказне радње, у конкретним случајевима симуловани посао. Без симулованих правних послова и обележених новчаница, готово је немогуће открити и доказати неке тешке облике криминалитета, као што је корупција.

Случај 4²³³

У наставку ће се анализирати одлука Апелационог суда у Београду, Посебног одељења, по жалби, изјављеној против пресуде Вишег суда у Београду, Посебног одељења, од стране бранилаца окривљеног АА, адвоката АБ и адвоката АБ1, а у вези са кривичним делом примање мита.

Наиме, из околности случаја произилази да је окривљени АА, иначе у својству судије за прекршаје Прекршајног суда, од лица СС (сведока у поступку) тражио новац како би у оквиру свог службеног овлашћења извршио службену радњу, коју би иначе и морао извршити, односно како би у прекршајном поступку донео одлуку која би по СС била повољна. Виши суд у Београду је на основу изведених доказа, испитивањем сведока СС и иначе извршиоца симулованог посла, затим на основу транскрипта и аудио-видео записа, осудио окривљеног АА за кривично дело примање мита и изрекао му казну у трајању од 2 године уз меру безбедности забрана вршења позива у области правосуђа у трајању од 5 година.

Браниоци окривљеног АА, адв. АБ и адв. АБ1 поднели су жалбу Апелационом суду у Београду због битне повреде одредаба кривичног поступка, погрешно утврђеног

---

²³³ Пресуда Апелационог суда у Београду, Кж1 По1 12/17 од дана 05.07.2017. године. Доступна на сајту: https://www.sudskapraksa.sud.rs/sudska-praksa?tip_suda=3&sud=&pravna_materija=1&upisnik=130&predsednik_veca=&broj_predmeta=12&godina=2017&datum_odluke%5Bfrom%5D=&datum_odluke%5Bto%5D=&deskriptori_filter_type=OR&vrsta_odluke=&ishod_odluke=&pravnosnazna_odluka=&q=&datum_unosa_ili_izmene=any&sort=date_desc&pp=25&g-recaptcha-response=03AGdBq24O-1lrPc5j1mHWDp8yloAS3ssa_Au3ghboBv17BsM4ZhP8Cfq1OafcRTcmfvI9ue3faXOgrdQy1QnPWKfQPOHv7DJ1m5-RF9mJt4OjEjhUjO4XTFuk8W28bn-8UvuZhvmJ4CdaAqRkI48R3SkfZ9ttTbLkWUdKIKb_3d0qEXzp_nfbhxn5MnN9NAH-zNHJ0OPzg-o2tpN9Sv4V6x5E_fQj-ApaRLNWsufA2s5IWYI7gYgj23ENLJbrEU-78hdQ5V_rm8rLaAn59Q-fbRoJhN6vuU-88qTut4TJWqnSAchApfgyUvcq3BtWMwJH_cGHT2uAiasgzuk9vW5J3XDeXwkp7XEO-Dxpc9kCJGjtH_KecVTcVNrCH18bXaILIDx7R5jyn9n-JObLXMBJwj1hv7LbsIskblhkCkFRUFAALNFRuNN132Dx84M01cXBLXU9gQDwYwvWmc19eHSd5i2xl0QH9tUA&captcha=03AGdBq24O-1lrPc5j1mHWDp8yloAS3ssa_Au3ghboBv17BsM4ZhP8Cfq1OafcRTcmfvI9ue3faXOgrdQy1QnPWKfQPOHv7DJ1m5-RF9mJt4OjEjhUjO4XTFuk8W28bn-8UvuZhvmJ4CdaAqRkI48R3SkfZ9ttTbLkWUdKIKb_3d0qEXzp_nfbhxn5MnN9NAH-zNHJ0OPzg-o2tpN9Sv4V6x5E_fQj-ApaRLNWsufA2s5IWYI7gYgj23ENLJbrEU-78hdQ5V_rm8rLaAn59Q-fbRoJhN6vuU-88qTut4TJWqnSAchApfgyUvcq3BtWMwJH_cGHT2uAiasgzuk9vW5J3XDeXwkp7XEO-Dxpc9kCJGjtH_KecVTcVNrCH18bXaILIDx7R5jyn9n-JObLXMBJwj1hv7LbsIskblhkCkFRUFAALNFRuNN132Dx84M01cXBLXU9gQDwYwvWmc19eHSd5i2xl0QH9tUA&Submit= приступљено: 29.11.2020. године.

чињеничног стања, повреде кривичног закона и неправилне одлуке о казни и мери безбедности, са предлогом да другостепени суд уважи жалбу, укине пресуду и предмет врати првостепеном суду на поновно одлучивање, или да је преиначи тако што ће окривљеног ослободити од оптужбе.

Наиме, као прва спорна чињеница која се постављала у овом кривичном поступку, а коју је бранилац истакао у жалби, јесте да није утврђено постојање договора између окривљеног АА и сведока СС. Међутим, другостепени суд био је мишљења да је првостепени суд правилно прихватио исказ сведока СС да му је окривљени АА тражио новац и да му га је он предао како би окривљени АА у складу са њиховим договором донео пресуду у прекршајном поступку. Наиме, исказ сведока СС био је у складу са транскриптима и аудио-видео записима који су изведени у доказном поступку, а из којих се закључује и потврђује исказ сведока СС. Такође, према стању у списима, из комуникације окривљеног АА и сведока СС закључило се да се сведок више пута позивао на њихов договор, а да окривљени АА ни у једном моменту снимљених и транскрибованих комуникација није доводио у питање постојање договора, нити евентуално постављао питање о ком договору сведок прича, већ је напротив био сагласан са договором на који сведок указује. У ситуацији да договор није постојао, како је то одбрана истицала у жалби, било би логично да је окривљени приликом разговора са сведоком питао о каквом договору се ради и да је евентуално тражио појашњење, а што окривљени није учинио приликом разговора.

Из напред наведених разлога нису се прихватити жалбени наводи бранилаца да у списима предмета не постоји доказ о постојању било каквог договора.

Друга спорна чињеница била је да ли је у конкретном случају дошло до позајмице или до давања мита, јер је неспорна чињеница да је до предаје новца дошло. Међутим, и овде ћемо се уверити да је посебна доказна радња, тајни надзор комуникације, одиграла велику улогу у доказивању, и да би без њеног коришћења доказивање постојања кривичног дела било изузетно тешко, можда чак и немогуће.

У прилог закључку да сведок СС приликом пружања симулованог посла, 100 еура није предао заправо окривљеном на име позајмице, већ управо на име мита, био је како исказ сведока СС који се поклапао са аудио записима и транскриптима разговора приликом примопредаје новца тако и само понашање окривљеног АА приликом интервенције полиције када је одбацио од себе новчаницу. У ситуацији да се радило о позајмици, нелогично је било што је окривљени новчаницу одбацио од себе. Зашто би окривљени покушавао да прикрије да је позајмио новац? Такође, из аудио записа и

транскрипта разговора који је вођен приликом примопредаје новца, утврдило се да се радило о примању мита, тако што сведок СС изговара реченицу: “Значи ја теби дајем 100 по договору што си ми ово завршио и хвала ти”, а окривљени на то каже “Ајде немој да виде ови”. И из ове комуникације се на несумњив начин закључило да окривљени АА не одбија пријем новца и не негира твдњу сведока да му новац предаје по њиховом договору за завршени посао.

Када се имају у виду изведени докази, које је првостепени суд ценио и образложио у пресуди, Апелациони суд у Београду, Посебно одељење закључио је да се неспорно радило о примању мита. У прилог тврдњи био је и следећи разговор између АА и СС: окривљени АА: “Нећу 300, не не”; сведок СС: “100 еура”; окривљени АА: “Па да”; сведок СС: “Добро”; окривљени АА: “Можеш да ми даш 200 евра на позајмицу на папир, ја ћу ти вратити”. Дакле, када је реч о позајмици 200 еура, окривљени у разговору спомињао састављање признанице, док у забележној комуникацији са сведоком СС везано за 100 еура, које је узео, не спомиње састављање признанице, што управо указивало на то да и сам окривљени АА прави разлику између 100 еура које узима за доношење пресуде и 200 еура за које показује интересовање да их узме на зајам уз састављање признанице.

Оспоравајући правилност првостепене пресуде, одбрана је у поднетој жалби указала и на то да је заправо сведок СС подстрекавао окривљеног на извршење овог кривичног дела. Међутим, Апелациони суд је такав став одбране оценио као неоснован. Наиме, првостепени суд образлажући свој закључак да се не ради о подстрекавању, анализирао је комуникацију између окривљеног АА и сведока СС, из које је утврдио да је окривљени АА од сведока више пута тражио да му преда новац и пре доношења пресуде, образлажући да му је новац хитно потребан, обећавајући сведоку да ће чим саслуша сведока полицајца донети и уручити му пресуду. Из извештаја о садржају комуникације окривљени АА је навео: “Хитно ми требе човече данас...”, као и: “А завршићу ти ујутру донеси ми сад човече да идем да завршим ја посао”. Наиме, из наведене пресретнуте комуникације се утврдило да је сведок СС одбијао да преда новац пре уручења пресуде, те да је у складу са договором условљавао предају новца са пријемом пресуде, из ког разлога је првостепени суд правилно закључио да се не ради о подстрекавању, већ само о скретању пажње, односно подсећању окривљеног АА на договор око доношења одлуке и предаје новца за то.

Имајући у виду све напред изнето, Апелациони суд у Београду, Посебно одељење је био мишљења да је правилно првостепени суд закључио да је окривљени АА у својству

судије за прекршаје Прекршајног суда непосредно захтевао и примио од СС износ од 100 еура, а како би у оквиру свог службеног овлашћења извршио службену радњу коју би иначе и морао извршити, односно како би у прекршајном поступку донео одлуку, те да се у његовим радњама стичу елементи кривичног дела примање мита.

Апелациони суд у Београду, Посебно одељење је делимичним усвајањем жалбе бранилаца окривљеног преиначио пресуду у погледу одлуке о казни, те окривљеног осудио на казну затвора у трајању од једне године, с тим што је одредио да му се наведена казна изврши, тако што ће је издржавати у просторијама у којима станује уз електронски надзор.

Као и у претходним случајевима, и у овом случају може се закључити да је улога посебних доказних радњи била од изузетног значаја за успешно решавање случаја. Окривљени АА бранио се на сваки могући начин и оспоравао извшење кривичног дела, међутим, захваљујући тајном надзору комуникације и симулованом послу ти начини били су безуспешни, јер као што смо рекли, овакав вид доказа у поступку јесте необорив.

Случај 5²³⁴

Сагледавајући борбу против корупције применом посебних доказних радњи судска пракса је анализирана и у једној од одлука Врховног касационог суда, као највише судске инстанце у Србији.

У пресуди Кзз 712/2020 Врховног касационог суда одбијен је, као неоснован, захтев за заштиту законитости бранилаца окривљених АА и ББ. Наиме, како је пресудом Апелационог суда у Новом Саду усвојена жалба Вишег јавног тужиоца у Зрењанину те преиначена првостепена пресуда Вишег суда у Зрењанину у делу одлуке о казни, тиме што је окривљеног АА, због извршеног кривичног дела примање мита у помагању, осудио на казну затвора у трајању од девет месеци, а окривљеног ББ, због извршеног кривичног дела примање мита, осудио на казну затвора у трајању од две године уз меру безбедности забрана вршења позива, делатности и дужности самосталног царинског инспектора - ревизора у Министарству финансија Републике Србије у трајању од три године, браниоци окривљених поднелу су против наведених правноснажних пресуда, захтеве за заштиту законитости.

---

²³⁴ Пресуда Врховног касационог суда, Кзз 712/2020 од дана 22.09.2020.године. Доступна на сајту: <https://vk.sud.rs/sr-lat/kzz-7122020-nedozvoljeni-dokazi-438-st-2-ta%C4%8D-1-zkp> приступљено: 30.11.2020. године.

Поднетим захтевима браниоци окривљених указивали су на битну повреду одредаба кривичног поступка уз образложење да се побијане правноснажне пресуде заснивају на недозвољеном доказу. Одбрана је тврдила да је сав доказни материјал прикупљен у току истраге о комуникацији окривљеног ББ и наводно оштећеног ВВ, као и доказни материјал о њиховим састанцима, који је био изведен као доказ на главном претресу и на којем су се заснивале побијане пресуде, прикупљен без основа и без одлуке надлежног суда, с обзиром на то да је био прикупљен на начин који није био предвиђен наредбом судије за претходни поступак Вишег суда у Зрењанину, а којом је одређен тајни надзор комуникације и тајно праћење и снимање окривљеног ББ. Одбрана је наводила да је током читавог времена спровођења мере према окривљеном ББ, наводно оштећени ВВ био упознат да се њихови контакти прате и снимају од стране радника МУП-а, при чему је био активно укључен у оперативни рад полиције и свесно наводио окривљеног ББ на извршење кривичног дела тј. он је у ствари симуловао давање и примање мита због чега је, по ставу одбране, полиција фактички спроводила посебну доказну радњу симулованог посла, али без наредбе судије за претходни поступак, која је иначе обавезна, те су из тога тврдили да су сви ти докази незаконито прибављени.

Врховни касациони суд је изнете наводе у захтеву бранилаца окривљених, оценио као неосноване, те прихватио разлоге другостепене пресуде као довољне, аргументоване и јасне и на исте упутио. Наиме, наредбом судије за претходни поступак Вишег суда у Зрењанину одређен је тајни надзор комуникације и тајно праћење и снимање према ББ због постојања основа сумње да је учинио и да припрема кривично дело примање мита и према АА због постојања основа сумње да је учинио и да припрема кривично дело примање мита у помагању, и означио да мере могу трајати три месеца те да ће их извршити МУП РС ПУ Зрењанин, ОКП.

Врховни касациони суд је утврдио да су посебне доказне радње, тајни надзор комуникације и тајно праћење и снимање, одређене наредбом надлежног суда, у складу са одредбама ЗКП-а и које су затим и спроведене у складу са одредбама ЗКП-а. Истакао је да је јасно прописано да: „наредбу извршава полиција, Безбедносно-информативна агенција или Војнобезбедносна агенција“, а да је у конкретном случају извршење наредбе било поверено Полицијској управи Зрењанин, и да је о самом начину спровођења и врсти оперативно-техничких мера које ће бити предузете у циљу спровођења одређених мера: тајног надзора комуникације и тајног праћења и снимања одлучивао орган који их спроводи, у складу са својим овлашћењима, те да је у овом

случају тако и учињено. Из наведених разлога, супротни наводи у захтевима бранилаца окривљених да су побијане правноснажне пресуде донете уз битну повреду одредаба кривичног поступка су оцењени као неосновани.

Уверили смо се, сагледавањем случајева из праксе да су се окривљени, када је до разоткривања кривичног дела дошло, бранили увек на готово идентичан начин, да се заправо ради о позајмици, или да су подстрекнути на извршење кривичног дела, као и да не знају како је новац доспео код њих. Међутим, у овом последњем случају уверили смо се и да се често оспорава извршење кривичног дела тиме што се наводи незаконитост прибављених доказа, односно оспорава се правилност спроведених посебних доказних радњи.

Управо је циљ сагледавања и анализирања конкретних случајева из праксе био да се предочи улога посебних доказних радњи у сузбијању коруптивних кривичних дела, те укаже на озбиљност и битност њиховог правилног спровођења како се не би њихов кредибилитет доводио у питање.

5.2. Практика ЕСЉП

Као што је напред већ наведено, Србија се чином ратификације Европске Конвенције за заштиту људских права обавезала на поштовање њених основних правила. Сагледаћемо та основна правила кроз заузете ставове и донете пресуде од стране Европског суда, а у вези са повредом права гарантованим Конвенцијом.

Напоменуто је да се осим позитивног аспекта посебних доказних радњи јавља и негативни аспект, а то је претерано задирање у права и слободе грађана. Непоштовањем законских норми којима су уређене посебне доказне радње долази до повреде права која су зајемчена Конвенцијом.

У наставкуће се кроз праксу Европског суда сагледати ситуације у којима је незаконитим коришћењем посебних доказних радњи дошло до повреде тих права, и обрнуто, у којима није дошло до повреде услед законито спроведених посебних доказних радњи.

У случају *Dragojević v. Croatia*²³⁵ Суд је испитивао повреду права гарантованим чланом 8 Конвенције. Наиме, према хрватском држављанину А. Драгојевићу, морнару

---

²³⁵ *Case of Dragojević v. Croatia appl. 68955/11*; пресуда од 15. јануара 2015., Доступно на сајту: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{f%22fulltext%22:\[%22%22CASE%20OF%20DRAGOJEVI%20C4%86%20v.%20](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{f%22fulltext%22:[%22%22CASE%20OF%20DRAGOJEVI%20C4%86%20v.%20)

на океанском броду бродске компаније са седиштем у Хрватској, на основу налога истражног судије Жупанијског суда у Загребуза коришћење мера тајног надзора, а на захтев полиције и Државног правобранилаштва за сузбијање корупције и организованог криминала (Уред за сузбијање корупције и организованог криминала) примењене су дате мере, ради прислушкивања његовог телефона и прикривеног надзора, а све то поводом расветљавања кривичног дела прања новца и кривичног дела трговина дрогом.

Касније, по потврђивању оптужнице и завршетка судског поступка, Жупанијски суд у Дубровнику прогласио је подносиоца представке кривим због оптужби за трговину дрогом и прања новца и осудио га на девет година затвора. Пресуда се заснивала на анализи одбране подносиоца представке и изјавама његових саоптужених, као и на изјавама сведока, доказима добијеним бројним претресима и запленама и употребом мера тајног надзора. Врховни судје потврдио првостепену пресуду. Уставни суд одбацио је уставну жалбу подносиоца представке као неосновану, подржао је образложење Врховног суда у вези са употребом мера тајног надзора и употребом тако добијених доказа у поступку.

Подносилац представке А. Драгојевић жалио се Еврпском суду на повреду његових права из члана 8 Конвенције услед тајног надзора његових телефонских разговора, тврдећи да је таква мера била незаконита, јер се заснивала на наредбама истражног судије издатим у супротности са релевантним домаћим законом и судском праксом виших домаћих судова. По његовим речима, та наређења истражног судије нису садржала процену вероватноће да је почињено дело и да истрага тог дела не може бити спроведена другим, мање наметљивим средствима и истовремено, релевантни домаћи закон предвиђао је судску контролу мера тајног надзора и захтевао од судског органа да испита разлоге које су изнели органи гоњења пре издавања налога за тајни надзор.²³⁶

Европски суд испитујући дате околности случаја утврдио је да је дошло до повреде члана 8 Конвенције, истичући да четири налога за тајно надгледање које је издао истражни судија Жупанијског суда у Загребу у односу на подносиоца представке у основи су се темељила само на изјави која се односила на постојање захтева полиције за коришћење тајног надзора и законских прописа фраза да „истрага не може бити спроведена на други начин или да би била изузетно тешка“. Нису дати стварни детаљи засновани на конкретним чињеницама случаја и одређеним околностима које указују на

[CROATIA\%22%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](#)

приступљено: 02.12.2020. године.

²³⁶ Ibid., §76.

вероватни разлог да се верује да су кривична дела почињена и да истрага не може да се води другим, мање наметљивим средствима.²³⁷

Европски суд је у овом предмету строго заузео став да сваки појединац под јурисдикцијом државне власти, када се ослања на одредбе релевантног домаћег закона, треба да буде уверен да ће овлашћења тајног надзора бити подвргнута претходном судском надзору и извршавана само на основу детаљног судског налога који правилно прописује неопходност и пропорционалност сваке такве мере.²³⁸

Сходно томе, Суд је у овом случају заузео и став да поступак за наређивање и надзор над спровођењем пресретања телефона подносиоца представке мора у потпуности да испуњава захтеве законитости, да буде адекватан да оправда мешање у право подносиоца представке на поштовање његовог приватног живота и преписке. Мора бити испуњено „неопходно у демократском друштву“ као и у „складу са законом“.²³⁹ Даље, с обзиром на ризик да систем тајног надзора ради заштите националне безбедности може поткопати или чак уништити демократију под плаштем да је брани, орган за одобравање се мора уверити да постоје гаранције против злоупотребе које су адекватне и ефикасне.²⁴⁰

У овом случају суд је, такође, заузео став да у ситуацији у којој је законодавна власт предвидела претходну детаљну судску контролу размерности употребе мера тајних надзора, заобилажење те претпоставке ретроактивним оправдањем, које су увели судови, не може осигурати одговарајућу и додатну заштиту од злоупотребе, јер отвара врата произвољности тиме што дозвољава спровођење мера тајног надзора супротно поступку који је предвиђен меродавним правом.²⁴¹ Стога је било важно да орган за одобравање²⁴² утврди да ли постоји оправдање за одобравање мера тајног надзора.

Овај живи случај доказ је да се посебне доказне радње морају темељити на закону као и да се приликом њиховог издавања и коришћења морају поштовати сва законска правила и сви принципи како би мешање у приватни живот појединца било „оправдано“.

---

²³⁷ Ibid., §95.

²³⁸ Ibid., §92.

²³⁹ Ibid., §101.

²⁴⁰ Ibid., §83.

²⁴¹ *Case of Dragojević v. Croatia appl. 68955/11*; пресуда од 15. јануара 2015., *Croatian Translation*.

²⁴² У овом случају то је био истражни судија.

Пример за оправдано мешање налазимо упредмету *Draksas v. Lithuania*.²⁴³ Случај је покренут у пријави против Републике Литваније коју је поднео Европском суду литвански држављанин А. Дракшас (у даљем тесту „подносилац представке“).

Подносилац представке се жалио да су његови телефонски разговори пресретнути и обелодањени јавности, и истицао кршење члана 8. Конвенције, те се жалио на повреду члана 13 Конвенције (право на делотворан правни лек) због одсуства домаћег правног лека против судског налога којим се одобрава прислушкивање телефона.

Европски суд је јасно ставио до знања у пресуди *P.G. and J.H. v. The United Kingdom* да у свакој ситуацији која се тиче тајног праћења „разумна очекивања“ појединца у погледу ненарушавања приватности могу бити значајан, али не и нужно одлучујући чинилац.²⁴⁴

Наиме, по одобрењу регионалног суда у Вилњусу, а на захтев Одељења државне безбедности (State Security Department) прислушкивани су телефонски разговори лица Ј.Б., А.З. и подносиоца представке А. Дракшаса, због сумње да покушавају незаконито да стекну акције компаније „Žemaitijos keliai“, Понашање подносиоца представке и његових саговорника могло би се окарактерисати као изнуда имовине.

Подносилац представке је покушао да оспори законитост судског налога којим се одобрава прислушкивање његовог телефона. Међутим, вилњуски регионални суд је писмом обавестио подносиоца представке да закон не предвиђа жалбу на судске налоге те врсте. Подносилац представке је затим поднео жалбу Апелационом суду поново оспоравајући судски налог.

Дописом председник Апелационог суда вратио је подносиоцу представке његову жалбу без испитивања. Председник је нагласио да би додељивање особи право на приступ судским налозима којима се одобравају оперативне мере и омогућавање да он оспорава такве судске налоге лишили тајне истражне радње њиховог значења.²⁴⁵

---

²⁴³ *Case of Draksas v. Lithuania appl. No. 36662/04*, пресуда од 31. Октобра 2012., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22Draksas%20v.%20Lithuania%22%5D%22%7D%22%7B%22GRANDCHAMBER%22%22CHAMBER%22%7D%22%7D> приступљено: 3.12.2020. године.

²⁴⁴ *Case of P.G. and J.H. v. The United Kingdom appl. No.44787/98* пресуда од 25.09.2001. године, §37, Доступно на стајту: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22P.G.%20AND%20J.H.%20V.%20UNITED%20KINGDOM%22%5D%22%7B%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22%22CHAMBER%22%7D%22%7D> приступљено: 3.12.2020. године.

²⁴⁵ *Ibid.*, §25.

Такође, приметио је да члан 8 Конвенције не забрањује тајне истражне мере као такве, под условом да је мешање било неопходно у интересу националне безбедности или за спречавање злочина.²⁴⁶

Испитујући наводне повреде члана 8 Конвенције, Европски суд је закључио да је кардинално питање које се поставља у овом случају да ли је тако утврђено мешање оправдано у смислу става 2 члана 8. Став је суда, да овакво тежиште, будући да предвиђа изузетак од права загарантованог Конвенцијом, треба уско тумачити.²⁴⁷ Примене тајног надзора над грађанима подносице су према Конвенцији само у оној мери у којој је то неопходно за заштиту демократских институција.²⁴⁸

Суд налази да је услов „у складу са законом“ испуњен у овом случају, с обзиром на то да је „мешање“ имало основа у Закону о оперативним активностима. Суд, такође, примећује да је, као што је Влада истакла, свака појединачна мера надзора била у складу са строгим условима и поступцима утврђеним у самом законодавству. Посебно је задовољан што је меру испитао и одобрио судија.²⁴⁹

Сходно томе, Европски суд закључује да је овлашћење за започињање праћења телефонских разговора подносиоца захтева имало правни основ у литванском закону.

Суд се на крају окреће обелодањивању разговора подносиоца представке са његовим пословним партнерима и председником државе. Наиме, на саслушању Уставног суда пуштени су неки од снимака. С обзиром на то да је саслушање било јавно и да га је директно преносила национална телевизија, разговори су емитовани. Суд примећује да су ти разговори обелодањени у оквиру поступака Уставног суда, строго се придржавајући захтева домаћег закона и добивши овлашћење од тужиоца. Штавише, чини се да су разлози за покретање разговора, на основу којих је председник државе касније опозван, на саслушању у Уставном суду, важни.

Европски суд заузима став да не само да медији имају задатак да преносе такве информације и идеје, јавност, такође, има право да их прими.²⁵⁰ Ово тим пре што су умешане јавне личности, као што је, у овом случају, подносилац представке, који је био један од оснивача политичке странке председника државе и члан Већа градске општине Вилњус, и шеф државе. Суд истиче да су такве особе неизбежно и свесно отворене за

---

²⁴⁶ Ibid., §25.

²⁴⁷ Ibid., §54.

²⁴⁸ Ibid., §54.

²⁴⁹ Ibid., §55.

²⁵⁰ Ibid., §61.

пажљив надзор и новинара и шире јавности.²⁵¹ Даље, како се чини из материјала које су странке представиле, обелодањени телефонски разговори нису садржали никакве детаље о приватном животу подносиоца представке. Суд стога закључује да је обелодањивање телефонских разговора подносиоца представке током поступка Уставног суда било у складу са законом и може се сматрати неопходним у демократском друштву за заштиту права других.²⁵²

С обзиром на горе наведено, Суд не налази повреду члана 8 Конвенције у вези са овим делом жалбе.

Суд се окреће жалби подносиоца представке да није имао правни лек против налога Окружног суда у Вилњусу којим је одобрио прислушкивање његовог телефона. У вези с тим, Суд дели став Апелационог суда у смислу да сама природа и логика тајног надзора налажу да се не само надзор већ и његово овлашћење може извршити без знања појединца.²⁵³ Суд у овом случају потврђује свој став који је раније заузео у предмету *Klass and others v. Germany*, а то је да би такво обавештавање могло послужити за откривање метода рада и поља деловања обавештајних служби, па чак и за идентификацију њихових агената.²⁵⁴ Суд, такође, сматра да је одсуство претходног обавештавања у Закону о оперативним делатностима надокнађено чињеницом да је закон, бар у теорији, постављао строге услове у погледу спровођења мера надзора и обраде информација тако добијених. Из тога следи да се аргумент подносиоца представке мора одбити и да у том погледу не произилази кршење члана 13. Конвенције.

Анализирајући богату јуриспруденцију Европског суда, уверили смо се да спровођењем посебних доказних радњи непажљивим и немарним поступањем долази до повреде основних права загарантованим Конвенцијом, те поново указали на потребу доследне примене закона у спровођењу посебних доказних радњи. Управо се указало на такву потребу сагледавајући случај у коме је дошло до повреде права загарантованим Конвенцијом и случаја у коме није дошло до те повреде, те потврдили претходну тезу.

На самом почетку наведено је да би неправилно поступање службеника и незаконито спровођење посебних доказних радњи довело до кршење основних права загарантованих Конвенцијом што би даље могло да доведе државу до несразмерних

---

²⁵¹ Ibid., §61.

²⁵² Ibid., §61.

²⁵³ Ibid., §67.

²⁵⁴ *Case of Klass and others v. Germany appl. No. 5029/71; 06/09/1978, §58.*

трошкова уколико се појединац одлучи да се обрати Европском суду за људска права. Управо је сагледавање праксе Европског суда имало за циљ да упозори и предочи такве живе ситуације и укаже на озбиљност правилног и доследног спровођења ових посебних доказних радњи.

ЗАКЉУЧАК

Утврдили смо да је корупција начин да се на незаконит начин стекну користи за себе или друго лице, да, иако, на први поглед не делује претерано штетно заправо представља опасну криминалну делатност, која са собом повлачи широк спектар друштвене опасности, те да су главне њене карактеристике да се тешко открива и то због различитих фактора који утичу на то, али и да се тешко доказује постојање извршења коруптивних дела.

Уверили смо се кроз овај рад и то проучавајући појаву „корупција“ али и појам посебних доказних радњи, да су коруптивна кривична дела изузетно штетна по правни систем сваке државе, те да није спорна чињеница да је у правној држави од огромне важности развијање правних инструмената за њихово ефикасно откривање, сагледавање и доказивање. У том смислу, признаћемо да је државним органима, поред тежње за специјализацијом, дата могућност примене посебних доказних радњи, као неуобичајног доказног средства за прибављање доказа, чиме им је отворен пут и олакшана борба против корупције.

Анализом посебних доказних радњи закључује се да се оне користе у случајевима када редовна доказна средства у кривичном поступку не дају довољно изгледа и шанси да ће се доћи до откривања и расветљавања кривичног дела корупције. Тако је захваљујући, како закључује Милан Шкулић, њиховим особинама да представљају одређени правно дозвољени начин потајног прикупљања података који могу имати доказни значај, служењем извесним облицима законом дозвољеног „лукавства“, „обмане“, односно „преваре“.²⁵⁵ Да је улога посебних доказних радњи значајна у сузбијању корупције показују нам и анализирани случајеви судске праксе у Србије, где се извео закључак о њиховој ефикасности и делотворности, односно о тежини и немогућности доказивања коруптивних кривичних дела без њиховог учешћа.

---

²⁵⁵ М. Шкулић, *Организација и надлежност државних органа чија је функција сузбијање коруптивних кривичних дела*, Институт за упоредно право, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2018., стр. 39.

Њиховом применом, са једне стране, несумњиво се повећава ефикасност кривичног гоњења, док се с друге стране њима највише задире у сферу заштићених и гарантованих слобода и права грађана. Због тога се је законодавац определио да се њихова примена ограничи начелима сразмерности, супсидијарности, легалитета и судског надзора, управо због чињенице да се њима ограничавају основна људска права и слободе.

На међународном плану донето је више одговарајућих аката којима су дефинисани одређени правни стандарди у овој области и државама чланицама дате препоруке да исте на одговарајући начин инкорпоришу у сопствена законодавства. Да би ове посебне доказне радње биле функционалне, на државама је и да обезбеде ефикасне системе контроле и надзора како би се спречиле могуће злоупотребе или свеле на минимум. Тако је, као једина инстанца овлашћена да одлучује о оправданости примене посебних доказних радњи у нашем кривичноправном систему предвиђен суд.

На то нам указују и дати примери из праксе Европског суда. Подсећају нас на строга законска правила којима су регулисане посебне доказне радње и која се у сваком конкретном случају морају поштовати, како би мешање у права и слободе грађана било оправдано, а докази прибављени на тај начин не би били изложени сумњи.

Међутим, оно што се посебно треба нагласити је то да не постоји и одговарајућа транспарентност и задовољавајућа спољна контрола при примени посебних доказних радњи. Уколико би дошло до повећања транспарентности, извесно је да би се посебно унапредило поверење грађана у институције и осећај сигурности, који би грађани имали уколико су упознати са деловањем државе у сфери одређивања и спровођења посебних мера. Транспарентност рада државних органа у овој области би, такође, омогућила да удружења грађана и стручна јавност анализирају примену посебних мера, те да на основу тога сачињавају предлоге за унапређење како њихове примене тако и надзора над њима.²⁵⁶

---

²⁵⁶ У. Бајовић и М. Агатоновић, *Статистика прислушкивања: Тајни податак или информација од јавног значаја?*, Београдски центар за безбедносну политику, Београд, 2015. стр. 3

ЛИТЕРАТУРА

1. Бајић, М., *Посебне радње доказивања и организовани криминалитет, докторска дисертација*, Бања Лука, 2017;
2. Бајовић У., Агатоновић, М., *Статистика прислушкивања: Тајни податак или информација од јавног значаја?*, Београд, 2015, Београдски центар за безбедносну политику;
3. Бејатовић, С., Шкулић, М., Ђурђић, В., Илић, Г., Чворовић, Д., Милојевић, Д., Ђорђевић, Д., Киурски, Ј., Матић, М., Тинтор, Ј., Суботић, Д., Комлен Николић, Л., Лазић, Р., Ненадић, С., Трнинић, В., Плазенић, М., *Приручник за примену законика о кривичном поступку*, 2013, Београд: OEBS, Мисија у Србији;
4. Бећировић, Е., *Посебне доказне радње са посебним фокусом на тајни надзор комуникације*, година 5, број 10, Правне теме;
5. Бзенић, М., *Оснивање и функционисање посебних одељења за сузбијање корупције у вишим јавним тужилаштвима*, Репресивне мере у борби против корупције: примене у пракси и предлог за унапређење, Београд, 2019, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца;
6. Божић, В. Б., Никач, Ж., *Корупција и њено сузбијање у транзиционим друштвима: пример Хрватске и Србије*, Београд, 2018, Социолошки преглед;
7. Бугарски, Т., *Доказне радње у кривичном поступку*, 2014, Правни факултет Нови Сад;
8. Грујић, Н., Голубовић, К., Жунић Т. и Васић, М., *За ефикасније правосуђе против корупције*, Београд, 2013, Комитет правника за људска права – YUCOM;
9. Делибашевић, В., *Прикривени иследник*, Београд, 2016, Журнал за криминалистику и право;
10. Деренчиновић, Д., *Коментар Конвенције УН против корупције*, Загреб, 2005;
11. Ђукић, С., *Узроци, појавни облици и економске последице корупције у Србији*, Сремска Каменица, 2015, докторска дисертација;
12. Ђорђевић, Л., Перић Дилигенски, Т., *Анализа компатибилности анти-корупцијског законодавства са правним тековинама ЕУ и међународним стандардима*, јун 2018, Превенција и борба против корупције;

13. Ивановић, З., Жарковић М., *Претресање уређаја за аутоматску обраду података и аутоматско рачунарско претраживање података*, 2019, Криминалистичке теме, Зборник радова;
14. Илић, И. Б., *Однос између полиције и јавног тужилаштва према новом Законнику о кривичном поступку*, Нови Сад, 2012, Култура полиса;
15. Илић, И. Б., *Испитивање чињеничне основе кривичне пресуде*, Ниш, 2018, докторска дисертација;
16. Илић, Г., *Правни оквир и пракса примене посебних поступака и мера за тајно прикупљање података у Републици Србији*, Београд, 2015;
17. Илић, Г., Мајић, М., Бељански С., Трешњев, А., *Коментар законика о кривичном поступку, према стању законодавства од 7. маја 2015. године*;
18. Јелачић, М., *Друштвено правни аспекти корупције*, Београд, 1996;
19. Јовашевић, Д., *Корупција у правној теорији и пракси*, Ниш, 2008. вол. 32, бр.4, Теме;
20. Јовашевић, Д., *Кривичноправна реакција на корупцију у Републици Србији*, Београд, 2/2019, Војно дело;
21. Кесић, Т., Ђетковић П., Жарковић, М., *Анализа примене нових законских решења у сузбијању корупције у Републици Србији*, Београд, 1/2020, БЕЗБЕДНОСТ;
22. Кнежевић, С., *Кривично процесно право – Општи део*, Ниш 2015;
23. Константиновић Велић, С., Николић Ристановић В. и Костић, М., *Криминологија*, Ниш, 2012;
24. Кржелић, А., *Посебне доказне радње: нормативна уређености и осврт на практичну примену*, Сарајево, 2016, Центар за сигурне студије;
25. Крстић, Г., *Специјализација државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције са посебним освртом на однос између јавног тужилаштва и полиције*, Београд, 2017, Журнал за криминалистику и право;
26. Лечић, Б., *Улога и значај посебне доказне радње тајног надзор комуникације у истрази кривичног дела тероризма*, 2017, 7(2), 88-106, CIVATIS;
27. Лукач, Д., Јеличић И., и Јањушић, З., *Посебне истражне радње - законска регулатива и критички осврт*, година XI број 1–2/15, Безбједност - Полиција - Грађани;
28. Лукић, Д., *Одељење за борбу против корупције Министарства унутрашњих послова*, Репресивне мере у борби против корупције: примене у пракси и предлог

- за унапређење, Београд, 2019, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца;
29. Маринковић, Д., Бошковић, Г., *Criminal investigation of corruption and bribery cases*, International Scientific Conference Archibald Reiss Days, Београд 2015, Криминалистичко-полицијска академија;
30. Маринковић, Д., *Криминалистички аспекти ангажовања прикривеног иследника*, Београд, 1-2.2009, Безбедност;
31. Матић Бошковић, М., *Посебне доказне радње као инструмент против корупције*, Институт за упоредно право, Београд, 2019, Институт за криминолошка и социолошка истраживања;
32. Матијашевић Обрадовић, Ј., *Симуловани послови – посебна доказна радња у актуелном кривично процесном законодавству и пракси*, број 9-12, 2017, Гласник Адвокатске коморе Војводине;
33. Милановић, Н., *Упоредна анализа БХ законског оквира са Конвенцијом Уједињених Нација против корупције (UNCAC)*, Transparency International ВиН;
34. Нинчић, Ж., *Надзор комуникација као мера процесне принуде*, Бања Лука, 1-2/2014, Безбједност- полиција - грађани;
35. Нинчић, Ж., *Могућност ангажовања прикривеног иследника у откривању кривичних дела тероризма*, Београд, лето/2010, Војно дело;
36. Павловић, М., *Конвенција Уједињених нација против корупције и њена примена у домаћем праву*, 2/2006, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду;
37. Плазинић, М., Стојковић, М., *Примена посебних доказних радњи и механизми њихове контроле*, јун 2015. година, 28 Тужилачка реч, Гласило Удружења тужилаца Србије;
38. Радосављевић, А., *Ефикасност кривичног поступка за коруптивна кривична дела, Репресивне мере у борби против корупције: примене у пракси и предлог за унапређење*, Београд, 2019, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца;
39. Радисављевић М., Ћетковић, П., *Посебне доказне радње у тужилачкој истрази у Србији*, Београд, 2014, Тужилачка истрага регионална кривичнопроцесна законодавства и искуства у примени, Мисија ОЕБС-а у Србији;
40. Секулић, М., *Јачање капацитета државе у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције*, Београд, 2/2018, Војно дело;

41. Скакавац, З., Скакавац, Т., *Кривичнопроцесна регулација посебних доказних радњи у Републици Србији и њихова примена у савременој пракси*, 2017, 7(2), 36-64, CIVITAS;
42. Стојановић, З., Милорадовић, О., Радисављевић, М., Трешњев, А., *Приручник за сузбијање привредог криминала и корупције*, Београд, 2017, Министарство правде САД, Канцеларија за међународну помоћ, усавршавање и професионалну обуку у правосуђу и Мијсија ОЕБС-а у Србији;
43. Ђирић, Ј., Рељановић, М., Ненадић, Н., Јовановић, М., Добрашиновић, Д., Пејовић, Д., *КОРУПЦИЈА: проблем и превазилажење проблема*, Београд, 2010, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије;
44. Ђирић, Ј., Бејатовић, С., Ђорђевић, Ђ., Матић, М., Мрвић-Петровић, Н., Шкулић М., Орловић, А., *АНАЛИЗА ризика у циљу процене регулаторних и организационих препрека ефикасним истрагама и поступцима у кривичним делима корупције*, Београд 2015, Савет Европе, Канцеларија у Београду;
45. Шкулић, М., *Посебне доказне радње у функцији сузбијања тероризма и основни правни аспекти противтерористичког деловања војних снага*, 6/2016, Војно дело;
46. Шкулић, М., *Посебне доказне радње у функцији сузбијања тероризма, објављено у Кривичноправни инструменти супростављања теротизму и другим кривичним дјелима насилничког карактера*, Теслић, 2016, Зборник радова;
47. Шкулић, М., *Улога посебних доказних радњи у сузбијању организованог криминалитета*, Тара, 2007, Примена међународног кривичног права – организовани криминал;
48. Шкулић, М., *Организовани криминалитет, појам, појавни облици, кривична дела и кривични поступак*, Београд, 2015;
49. Шкулић, М., *Тајни аудио и видео надзор као посебна доказна радња у законикоу кривичном поступку Србије*, јун 2015. година, 28 Тужилачка реч, Гласило Удружења тужилаца Србије;
50. Шкулић, М., *Организација и надлежност државних органа чија је функција сузбијање коруптивних кривичних дела*, Београд, 2018, Институт за упоредно право, Институт за криминолошка и социолошка истраживања;
51. Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2018;
52. Мала енциклопедија, Београд, 1986, „Просвета“;

53. Центар за правосудна истраживања – Београд, *Улога тужилаштва у борби против корупције и организованог криминала у Републици Србији*;
54. INTERIGHTS приручник за правнике – право на поштовање приватног и породичног живота прам Европској Конвенцији о људским правима (члан8).

ЗАКОНИ

1. Закон о потврђивању кривичноправне конвенције о корупцији. Службени лист СРЈ - Међународни уговори, број 2/2002 и 18/2005;
2. Закону о Агенцији за борбу против корупције. Сл. гласник РС. Бр . 97/08, 53/10, 66/ 11 – одлука УС, 112/13 – аутентично тумачење и 8/15 – одлукаУС;
3. Национална стратегија за борбу против корупције у Републици Србији за период од 2013. до 2018. године. Сл. гласник РС. Бр . 57/13;
4. Акциони план за спровођење Националне стратегије за борбу против корупције у Републици Србији за период од 2013. до 2018. године. Сл. гласник РС. Бр. 79/13 и 61/16;
5. Закон о спречавању корупције. Сл. гласник РС. Бр. 35/19;
6. Закон о потврђивању додатног протокола уз кривичноправну конвенцију о корупцији. Сл. гласник РС, Међународни уговори. Бр .102/07;
7. Закон о ратификацији Конвенције Уједињених нација против корупције. Сл. лист СЦГ – Међународни уговори. Бр. 12/2005;
8. Кривични законик. Сл. гласник РС. Бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019;
9. Закон о основама уређења служби безбедности РС. Сл. гласник РС. Бр. 116/2007 и 72/2012;
10. Закон о Безбедносно - информативној агенцији. Сл. гласник РС. Бр. 42/2002, 111/2009, 65/2014 - одлука УС, 66/2014 и 36/2018;
11. Закон о Војнобезбедносној агенцији и Војнообавештајној агенцији. Сл. гласник РС. Бр. 88/2009, 55/2012 - одлука УС и 17/2013
12. Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја. Сл. гласник РС. Бр. 120/2004, 54/2007, 104/2009 и 36/2010;
13. Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела Сл. гласник РС", бр. 32/2013, 94/2016 и 35/2019;

14. Закон о извршењу кривичних санкција Сл. гласник РС", бр. 55/2014 и 35/2019
15. Закона о одговорности правних лица за кривична дела Сл. гласник РС. Бр. 97/2008;
16. Закон о ратификацији Конвенције Уједињених нација против незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци. Сл. лист СФРЈ - Међународни уговори. Бр. 14/90;
17. Закон о потврђивању Конвенције Уједињених нација против транснационалног организованог криминала и допунских протокола Сл. лист СРЈ - Међународни уговори. Бр. 6/2001.;
18. Закон о ратификацији Конвенције Уједињених нација против корупције. Сл. лист СЦГ - Међународни уговори. Бр. 12/2005.;
19. Закон о потврђивању Конвенције о прању, тражењу, заплени и конфискацији прихода стечених криминалом. Сл. листу СРЈ - Међународни уговори. Бр. 7/2002; 18/2005.;
20. Законик о кривичном поступку. Службени лист СРЈ. Бр. 70/2001.;
21. Законик о кривичном поступку. Службени лист СРЈ. Бр. 68/2002.;
22. Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала. Службени гласник РС. Бр. 42/2002, 27/2003, 39/2003, 67/2003, 29/2004, 58/2004 – др. закон, 5/2005, 61/2005, 72/2009, 72/2011 – др. закон, 101/2011 – др. закон, 32/2013.;
23. Законик о кривичном поступку. Сл. гласник РС. Бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 и 35/2019.;
24. Закон о јавном тужилаштву. Сл. гласник РС. Бр. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 78/2011 - др. закон, 101/2011, 38/2012 - одлука УС, 121/2012, 101/2013, 111/2014 - одлука УС, 117/2014, 106/2015 и 63/2016 - одлука УС.;
25. Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције. Сл. гласник РС. Бр. 94/2016 и 87/2018 - др. закон.;
26. Закон о тајности података. Сл. гласник РС. Бр. 104/2009;
27. Закон о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, измењене у складу са Протоколом број 11, Протокола уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, Протокола број 4 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода којим се обезбеђују

извесна права и слобода који нису укључени у Конвенцију и Први Протокол уз њу, Протокола број 6 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода о укидању смртне казне, Протокола број 7 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, Протокола број 12 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода и Протокола број 13 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода о укидању смртне казне у свим околностима: Службени лист СЦГ - Међународни уговори, број 9/2003-16.

СУДСКА ПРАКСА

1. Пресуда Апелационог суда у Београду, Кж1 По1 12/17 од дана 05.07.2017. године.
2. Пресуда Врховног касационог суда, Кзз 712/2020 од дана 22.09.2020.године
3. *Dragojević v. Croatia appl. 68955/11*; пресуда од 15. јануара 2015.
4. *Draksas v. Lithuania appl. No. 36662/04*, пресуда од 31. Октобра 2012.
5. *Klass and others v. Germany appl. No. 5029/71; 06/09/1978*.
6. *P.G. and J.H. v. The United Kingdom appl. No. 44787/98* пресуда од 25.09.2001. године.

ИНТЕРНЕТ ЛИНКОВИ

1. <http://www.mup.gov.rs/>
2. <https://www.mpravde.gov.rs/sekcija/53/radne-verzije-propisa.php>
3. [http://www.mup.rs/wps/portal/sr/direkcija-policije/ojdpp/uprava+kriminalisticke+policije/sbpok,](http://www.mup.rs/wps/portal/sr/direkcija-policije/ojdpp/uprava+kriminalisticke+policije/sbpok)
4. https://www.sudskapraksa.sud.rs/sudska-praksa?tip_suda=3&sud=&pravna_materija=1&upisnik=130&predsednik_veca=&broj_predmeta=12&godina=2017&datum_odluke%5Bfrom%5D=&datum_odluke%5Bto%5D=&deskriptori_filter_type=OR&vrsta_odluke=&ishod_odluke=&pravnosnazna_odluka=&q=&datum_unosa_ili_izmene=any&sort=date_desc&pp=25&g-recaptcha-response=03AGdBq24O-IrPc5j1mHWDp8yloAS3ssa_Au3ghboBv17BsM4ZhP8Cfq1OafcRTcmfvI9ue3faXOgrdQylQnPWKFqPOHv7DJ1m5-RF9mJt4OjEjhUjO4XTFuk8W28bn-8UvuZhvmJ4CdaAqRkI48R3SkfZ9tfTbLkWUDKIKb_3d0qEXzp_nfbhxn5MnN9NAH-zNHJ0OPzg-o2tpN9Sv4V6x5E_fQj-ApaRLNWsufA2s5IWYI7gYgj23ENLJbrEU-78hdQ5V_rm8rLaAn59Q-fbRoJhN6vuU--88qTut4TJWqnSAchApfgyUvcq3BtWMwJH_cGHT2uAiasgzuk9vW5J3XDeXwkp7XEO-Dxpck9kCJGjtH_KecVTcVNrCHI8bXaILlDx7R5jyn9n-

JOBLXMBJwj1hv7LbsIskblhkCkFRUFAALNFRuNN132Dx84M01cXBLXU9gQDw
YwvWmc19eHSd5i2xl0QH9tUA&captcha=03AGdBq24O-
llrPc5j1mHWDp8yloAS3ssa_Au3ghboBvl7BsM4ZhP8Cfq1OafcRTcmfvI9ue3faXOg
rdQylQnPWKFqPOHv7DJ1m5-RF9mJt4OjEjhUjO4XTFuk8W28bn-
8UvuZhvmJ4CdaAqRkI48R3SkfZ9ttTbLkWUdKIKb_3d0qEXzp_nfbhxn5MnN9NA
H-zNHJ0OPzg-o2tpN9Sv4V6x5E_fQj-ApaRLNWsufA2s5IWYI7gYgj23ENLJbrEU-
78hdQ5V_rm8rLaAn59Q-fbRoJhN6vuU--
88qTut4TJWqnSAchApfgyUvcq3BtWMwJH_cGHT2uAiasgzuk9vW5J3XDeXwkp7
XEO-Dxpck9kCJGjtH_KecVTcVNrCHI8bXaILlDx7R5jyn9n-
JOBLXMBJwj1hv7LbsIskblhkCkFRUFAALNFRuNN132Dx84M01cXBLXU9gQDw
YwvWmc19eHSd5i2xl0QH9tUA&Submit=

5. <https://vk.sud.rs/sr-lat/kzz-7122020-nedozvoljeni-dokazi-438-st-2-ta%C4%8D-1-zkp>
6. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:\[%22\%22CASE%20OF%20DRAG%20OJEVI%C4%86%20v.%20CROATIA\%22%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%22\%22CASE%20OF%20DRAG%20OJEVI%C4%86%20v.%20CROATIA\%22%22],%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]})
7. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:\[%22Draksas%20v.%20Lithuania%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%22Draksas%20v.%20Lithuania%22],%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]})
8. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:\[%22P.G.%20AND%20J.H.%20V.%20UNITED%20KINGDOM%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%22P.G.%20AND%20J.H.%20V.%20UNITED%20KINGDOM%22],%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]})

ПОПИС ОСТАЛЕ ИСТРАЖИВАЧКЕ ГРАЂЕ

1. <https://hudoc.echr.coe.int>, HUDOC, case-law database of the European Court of human rights, Council of Europe;
2. Електронска база података, Параграф.

САЖЕТАК И КЉУЧНЕ РЕЧИ

Корупција је сложен феномен који је заступљен у скоро сваком друштву и опажа се као изузетно негативна појава, с обзиром да доводи до осиромашења друштва и губитка поверења грађана у демократске институције. Корупција као таква утиче како на развијене, тако и на земље у развоју и постаје глобални тренд. Обим и форме испољавања организованог криминала, где посебно место заузима и корупција, као и повезаност организованог криминала са носиоцима економске и политичке моћи знатно отежавају његово препознавање, откривање и доказивање, чинећи опасност од овог криминала многоструко већом.

Суочавајући се са овом врстом криминалитета, савремене државе су принуђене да успостављају нове процесне форме прикупљања и обезбеђивања доказа, по цену задирања у права приватности и друга људска права. Те процесне форме јесу посебне доказне радње, како су у нашем позитивном кривичноправном законодавству одређене. У литератури се могу срести под различитим називима као што су: тајне операције, специјални истражни методи, специјалне истражне технике, посебне мере и слично.

У бројним међународноправним акти забрањује се корупција, односно предвиђају се мере, средства, поступци и органи за њено сузбијање, где се државама потписницама указује на делотворност и сврсисходнос примене посебних доказних радњи уз истовремено охрабрење да их уврсте у своја национална законодавства. На националном нивоу законодавац ствара основ за ефикасну и опсежну борбу против коруптивних кривичних дела, на тај начин што прописује специјализацију надлежних државних органа за сузбијање корупције. Предвиђа да су у поступцима за коруптивна кривична дела надлежни: посебна одељења виших јавних тужилаштава за сузбијање корупције, организациона јединица Министарства унутрашњих послова надлежна за сузбијање корупције и посебна одељења виших судова за сузбијање корупције.

Имајући у виду наведено, пажња је посвећена кривичноправном сузбијању корупције у Републици Србији применом не уобичајних доказних радњи предвиђених кривичнопроцесним нормама, већ применом посебних доказних радњи. На тај начин што је кроз мастер рад изложно стање домаћег кривичног законодавства, уз осврт на међународне изворе, затим и на организацију и надлежност државних органа у сузбијању корупције, а све то уз анализирање примера из судске праксе који показују

колика је улога посебних доказних радњи у откривању и процесуирању коруптивних кривичних дела.

Кључне речи: корупција; посебне доказне радње; људска права; специјализација државних органа; улога посебних доказних радњи.

SUMMARY AND KEY WORDS

The role of special evidentiary actions in the suppression of corrupt criminal acts

Corruption is a complex phenomenon that is presented in almost every society and is perceived as an extremely negative phenomenon, since it leads to the impoverishment of society and the loss of citizens' trust in democratic institutions. Corruption as such affects both developed and developing countries and is becoming a global trend. The scope and forms of organized crime, where corruption occupies a special place, as well as the connection of organized crime with the bearers of economic and political power, make it significantly more difficult to recognize, detect and prove, making the danger of this crime much greater.

Facing with this type of crime, modern states are forced to establish new procedural forms of collecting and providing evidence, at the cost of encroaching in privacy and other human rights. These procedural forms are special evidentiary actions, as defined in our positive criminal law legislation. In the literature, they can be found under different names such as: covert operations, special investigative methods, special investigative techniques, special measures and the like.

Numerous international legal acts prohibit corruption, i.e. measures, means, procedures and bodies for suppression are envisaged, where the state indicates to the signatories the effectiveness and purposefulness of the application of the presented results of its origin. At the national level, legislators are creating the basis for an effective and comprehensive fight against corrupt crimes, in a way that issues the specialization of the competent state bodies for the suppression of corruption. It foresees that the following are competent in proceedings for corruption offenses: special departments of higher public prosecutor's offices for the suppression of corruption, the organizational unit of the Ministry of the Internal Affairs,

responsible for the suppression of corruption and special departments of higher courts for the suppression of corruption.

Having in mind the above, attention is paid to the criminal law suppression of corruption in Republic of Serbia by applying not the usual evidentiary actions provided by criminal procedure norms, but by applying special evidentiary actions. In such a way, that the master's thesis presents the state of domestic criminal legislation, with the reference to international sources, then the organization and competence of state bodies in suppressing corruption, all with the analysis of examples from case law that show the role of special evidence in detection and prosecution of corrupt crimes.

Key words: corruption; special evidentiary actions; human rights; specialization of state bodies; the role of special evidentiary actions.

БИОГРАФИЈА АУТОРА

Милош Илић, рођен је 2. марта 1989. године у Лесковцу. Завршио је Основну школу „Станимир Вељковић – Зелe“ у Бојнику, наставак средношколског образовања наставља 2005. године уписивањем Средње школе унутрашњих послова у Сремској Каменици, где стиче звање полицајац и 2009. године заснива радни однос у Министарству унутрашњих послова. Правни факултет, Универзитета у Приштини, са привременим седиштем у Косовској Митровици, уписује школске 2009/2010. године, на коме дипломира 2018. године. Исте године уписао је мастер академске студије права на Правном факултету, Универзитета у Нишу, општем смеру, одредивши се за ужу кривичноправну научну област.

Кандидат своју професионалну каријеру полицијског службеника тренутно обавља у Жандармерији, Одреду Жандармерије у Нишу, као ужој организационој јединици у Министарству унутрашњих послова, где обавља послове безбедности и контроле рада. Током каријере упућиван је на семинаре и курсеве. Поседује сертификат за обуку полицијских приправника - „полицајац ментор“. Због успешног обављања постављених задатака и залагања више пута је награђиван. Служи се енглеским језиком.